

Rengjøring, sminke, barnestell og ... homoseksualitet?

Norsk Dameblads fremstilling av homofili og kjønnsoverskridelser i
årene 1950-1960.

Ane Lundal Mikalsen

Masteroppgave i kulturvitenskap

Institutt for arkeologi, historie, kultur og religionsvitenskap

UNIVERSITETET I BERGEN

20.11.2023

© Ane Lundal Mikalsen

2023

Rengjøring, sminke, barnestell og ... homoseksualitet? *Norsk Dameblads* fremstilling av homofili og kjønnsoverskridelser i årene 1950-1960.

Forord

Når jeg nå sitter kun få dager unna innlevering har jeg gjort meg opp noen tanker om hvordan dette året ++ har vært. Jeg hadde løyet om jeg sa jeg elsket hvert sekund av arbeidet, for det har vært slitsomt, tungt og til tider har det virket helt umulig. Men det har også vært lærerikt og spennende. Jeg har fått fordype meg i et tema som betyr mye for meg og for mange andre, og jeg har lært at jeg har en mye større viljestyrke enn jeg trodde da jeg startet.

Jeg vil først og fremst gi en stor takk til mine veiledere Tove Fjell og Tone Hellesund. Takk for deres evige kloke ord og tilbakemeldinger. Takk til mine medstudenter Sara og Nina. Jeg vil også takke mamma for en støtte kun en mor kan gi og for at du alltid tar telefonen når jeg trenger deg. Takk til alle mine fantastiske venner som har holdt ut med meg det siste året, og en spesiell takk til Erika Bruun, Ellisiv Torvik og Morten Aune Forbod for korrekturlesing, støtte og gode råd – jeg skylder dere en øl eller to og evig kjærighet.

En siste takk til kjære, gode Helene som har holdt ut med humørsvingninger og frustrasjon, men som står stødig med toro-pizzaen og rødvinen klar når alt har kjentes umåtelig vanskelig ut. Jeg hadde ikke klart dette uten deg og din evige tålmodighet og støtte.

Jeg ønsker å dedikere denne oppgaven til mine søstre og brødre som kjempet for at jeg skal kunne få holde kjæresten min i hånden på gaten, for at jeg skulle få leve det åpne livet de så kjært ønsket seg. Og for det vil jeg for alltid være evig takknemlig.

Ingen er fri, før alle er fri.

Opp alle jordens homofile

Abstract

The thesis explores how homosexuality and gender transgressions were portrayed in the Norwegian women's magazine *Norsk Dameblad* in the years 1950 to 1960. The main research questions for this thesis are which topics within this field are addressed, what is presented as problematic and how the articles in *Norsk Dameblad* correspond with what we otherwise know about queer history from the period. To answer these questions, the thesis gives an explanation of queer history in Norway and how the debate surrounding the possible abolition of Section 213 in the 1950's affected society's understanding of homosexuality. The debate brought with it questions about a higher age of consent for homosexuals as a way of preventing the seduction of young, seemingly heterosexual, people and preventing the spread of homosexuality. These issues concerned the general population a great deal, and *Norsk Dameblad* draws on statements from medical experts such as doctors and psychiatrists to explain the cause of homosexuality and how to prevent it, while at the same time allowing the homosexuals themselves to speak.

Another question the thesis explores is how *Norsk Dameblad* positions themselves in the discourse on nature versus nurture through their articles. Through multiple articles about gender transgressions, where they emphasize, among other things, treatment options and clothing issues, they enter into debated topics such as essentialism versus constructivism. They emphasize that the trans women have felt like women since childhood, showing that they are more inclined to an essentialist understanding of gender transgressions. While relying on medical experts, *Norsk Dameblad* appears as an important information channel. The fact that the magazine was met with such great interest in the subject shows that it became known in various circles that *Norsk Dameblad* had a tendency to write about topics that perhaps other women's magazines and newspapers chose to not write about.

Kapittel 1. Innledning	1
Avgrensning av materiale	2
Begrepsavklaring	7
Den skeive historiens bakgrunn	8
Tidligere forskning	12
Teoretisk inspirasjon	16
Oppgavens disposisjon	20
Kapittel 2. Forskningsmateriale, metode og forskningsetiske utfordringer	21
Forskningsmateriale	21
Tematisk analyse	23
Forskningsetiske refleksjoner	25
Kapittel 3. Homoseksualitet i Norsk Dameblad	26
Innledning	26
Artikler presentert i <i>Norsk Dameblad</i>	26
Den homoseksuelle som en egen art?	31
Årsaker til homoseksualitet	33
Forførelse	38
”Fordøm ikke”	41
Konklusjon	44
Kapittel 4. Kjønnsoverskridelser funnet i Norsk Dameblad	45
Innledning	45
Artikler presentert i <i>Norsk Dameblad</i>	45
Medisinsk vitenskap	47
Cross-dressing	52
Tragiske skjebner	58
Konklusjon	60
Kapittel 5. Avslutning og konklusjon	62
Referanser	67
Avhandlinger	68
Nettkilder	68
Figurer	70

Kapittel 1. Innledning

Den kjente straffelovens § 213 ble i 1972 fjernet i Norge, og sex mellom menn var ikke lenger straffbart. Paragrafen ble kalt en sovende paragraf. Likevel opptok fenomenet homoseksualitet samfunnet. Spørsmål om forebyggende tiltak som egen seksuell lavalder og fellesskoleprinsipper ble foreslått for å forhindre utbredelsen av homoseksualitet (*Norsk Dameblad*, 1951, nr. 12). I den forbindelse ønsker jeg å gå nærmere på hvordan populærpressen som ukeblader skrev om homoseksualitet i en tid der det var ulovlig å utøve homoseksualitet. Jeg har valgt å se på hvordan homoseksualitet ble presentert gjennom dameblader på 1950-tallet, mer spesifikt gjennom ukebladet *Norsk Dameblad*.

Populærpressen er en viktig kilde for å analysere de skiftende formene for seksuell kunnskap som sirkulerte i massekulturen og som var tilgjengelig for dens lesere hovedsakelig fra arbeiderklassen og lavere middelklasse (Oram, 2012, s. 43). Gjennom å bruke ukeblader får man et inntrykk av hva som var aktuelt og akseptabelt for leserne. Selv om mediene i økende grad ga seksualinformasjon til leserne, gjorde de det med det kommersielle målet å underholde, samtidig som de forble tilstrekkelig respektable (Oram, 2012, s. 43). Ukebladene var det fjerde store massemediet i Norge i 1950-årene og fortsatte å vokse kraftig. Det var store familieblader som *Hjemmet*, *Allers* og *Norsk Ukeblad* som dominerte markedet, og innholdsmessig rettet ukebladene seg mot privatsfæren. Dameblader som *Kvinner og klær* og *Alle kvinner* videreformidlet 1950-tallets kvinnelige rollemodell – den perfekte, hjemmeværende husmoren (Næss og Tørdal, 2018). I folkloristen Gry Heggli sin hovedoppgave om ukeblader skriver hun at ukebladet sammenfaller med folkelige interesser og verdier på flere måter, og samsvaret eksisterer fordi det har utviklet seg en dialog mellom bladet og leserne. Bladet anstrenger seg for å oppfylle lesernes ønsker av hensyn til salgSTALLene, og det gjør videre at bladet kan leses som et folkelig interessebarometer (Heggli, 1991, s. 7). I medieviteren Brita Ytre-Arne sin avhandling “Women’s magazines and their readers: The relationship between textual features and practices of reading” blir kvinnebladlesning forstått som en mangefasettert medieerfaring som rommer ulike følelsesmessige, sosiale og kulturelle dimensjoner (Ytre-Arne, 2012).

Formålet med mitt forskningsprosjekt er å undersøke hvordan et ukeblad som tilsynelatende handler om hjem og mote tar opp og fremstiller temaer om seksualitet og homoseksualitet og se på hvordan det samsvarer med forståelser vi i dag har av homoseksualitet før avkriminaliseringen og andre politiske gjennomslag fra homobevegelsen. Jeg vil undersøke

hvilken forståelse *Norsk Dameblad* har av homoseksuelle og homoseksualitet og hvordan bladet som aktør har deltatt i den pågående diskursen. Mange ser i dag på 1970- og 1980-tallet som den homofile frigjøringens tid med opphevelser av lovforbud og ny åpenhet blant kvinne- og homobevegelsen. Antropologen Hans Wiggo Kristiansen er blant dem som argumenterer for at mye av arbeidet for toleranse startet allerede tidlig på 1950-tallet med organisasjonsdannelser og diskusjoner i media og ukeblader (Kristiansen, 2012). Jeg vil også undersøke hvordan *Norsk Dameblad* tar opp temaet kjønnsoverskridelser. Det er i dette tilfellet både det vi i dag forbinder med transpersoner, og også menn som kler seg i dameklær. I dagens opphetede transdebatt blir slike fenomener ofte fremstilt som et nytt fenomen. Ukebladsartiklene jeg studerer viser at bevissthet om kjønnsoverskridelser og kjønnskorrigerende operasjoner har vært til stede i lang tid.

Avgrensning av materiale

Hovedfokus i denne oppgaven vil bli på materiale fra *Norsk Dameblad*, et ukeblad som utkom i 1938-1965. Opplaget var i begynnelsen av 1950-årene noe over 50 000 og økte til over 100 000 rundt 1960, og bladet inneholdt tradisjonelt stoff for en kvinnelig målgruppe. Bladet inneholdt mye reklamer om husholdningsmaterialer og klær, noveller og romanfoljetønger.

FATH

Fra vår utsendte medarbeider Inga-Lisa Geelmuyden

Paris, høsten 1951.

Kvinnelig, kokett og romantisk er moten hos Jacques Fath, hvis kolleksjon nok er den aller vakreste i høst.

Kunne jeg bestille min garderobe hos Fath, ville jeg velge en av hans vidunderlige kåper i tweed eller pels, foret med samme stoff som den raffinerte, høyhalsede kjolen. Fath's kåper har usedvanlig flott innskårne ermehull, iblant er ermene av pels, for eksempel i nutria eller ozelot. Kåpene har en enorm vidde, men virker likevel ikke ufornelige.

Draktene har tetsittende jakker og felende vidde i skjortene, hvis de da ikke er helt åltrange. Materialet er ofte sort eller skifergrå, strengt selvet, en ny, deilig type av fløyel, som brukes mye i alle motehusene.

På draktene ser vi smale besetninger av persianer, breitschwanz, nutria og ozelot. Under bæres yndige små binser med fadermorderkrager eller en skjønn, hvit blondejåbot, om man ikke foretrekker et brunt eller sort fløyelsbånd, som kneppes foran med en enorm strass-spenne.

Fath's cocktail- og aftenkjoler er vidunderlige, laget i taft eller fløyel, tyll eller blonde. Han elsker pleséer, og så finpliserte kjoler som i hans høstkolleksjon har man sjelden sett. Han viser sete, små kjoler med høyst sømmelige liv, lakkbelter, og pliserte skjørt. Og fremdeles ser vi strapless kjoler med tilhørende boleros, når kjolen ikke har en dyp, spiss dekolleté.

Vi så en flott cocktailkjole i sitrongul tyll, under en vanvittig elegant vid kåpe i stålgrå fløyel. En nydelig kombinasjon var es vid kåpe i skjønn, hvit ull med bred nutria-besetning over elegant skåren brun jerseykjole.

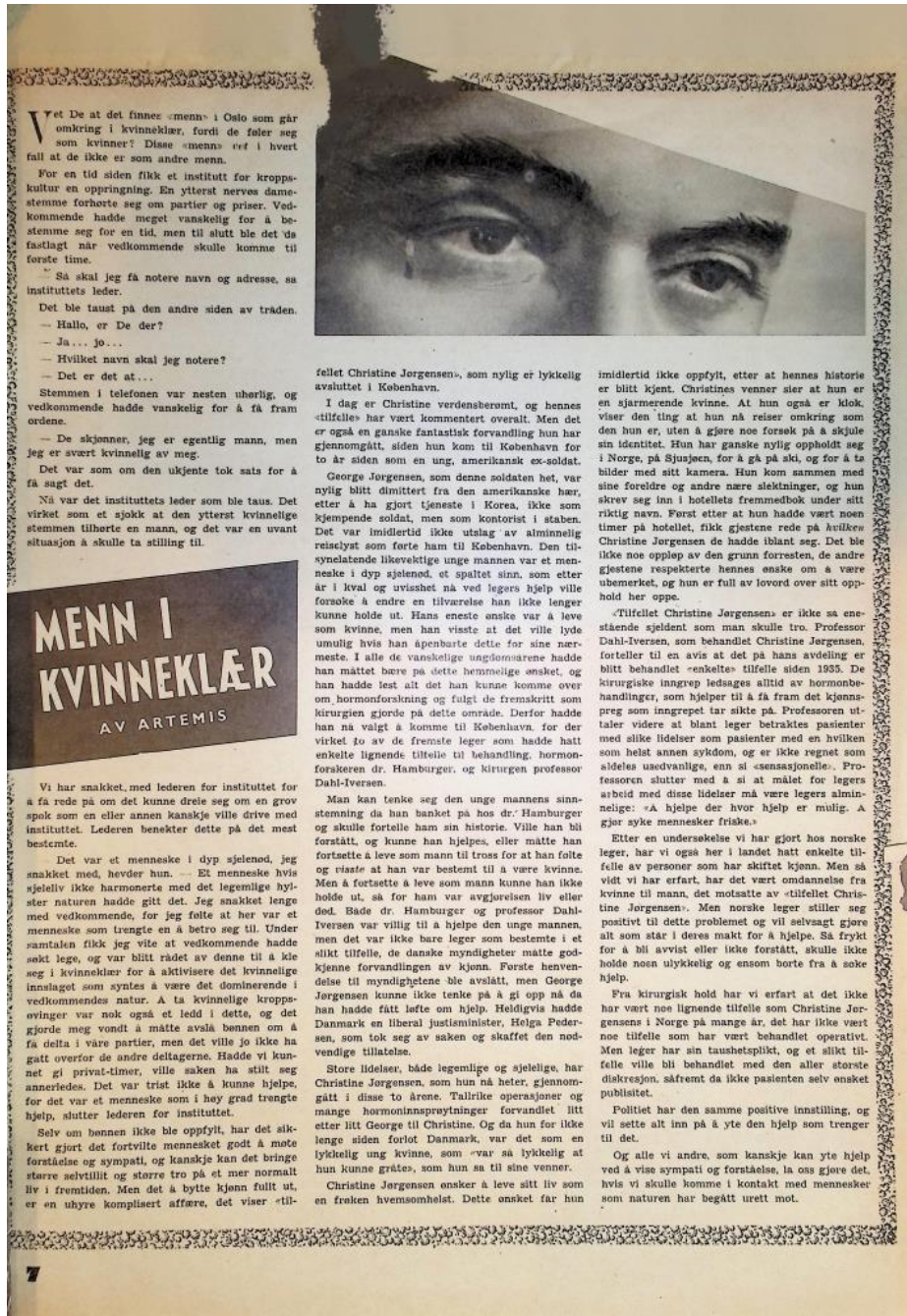
Fantastisk elegant var en sort fløyelskåpe, dobbelknappet, med mink-lrage, smal talle og stor vidde i skjortet.

En av nyhetene er hansker med enorme pelsmansjetter, som alle tror tilhører drakten, men som kan tas av og lages om til muffe.

Jaques Fath's hatter er et helt kapittel for seg, komponert av en ung dansk hattermaker. De er kjedelige og meget kokette. Håret er alltid oppkjemmet i høy chignon og gir en ny kvinnelig touche til vinteren 1951.

Figur 1: Norsk Dameblad, 1951, nr. 4

Tematikken i flere utgaver av bladet mellom 1950 og 1960 har temaer som homoseksualitet blitt skrevet om, både gjennom bokanmeldelser og intervjuer, men også gjennom spalten «Kan vi hjelpe?», der både kvinner og menn søkte råd fra *Norsk Dameblad*. I 1953 hadde bladet flere artikler om kjønnsverskridelser i serien “Menn i kvinneklær”

Figur 2: “Menn i kvinneklær”, *Norsk Dameblad*, 1953, nr 5.

MENN I KVINNEKLÆR 3

VED ARTEMIS

SKJULTE TRAGEDIER

Hvem kunne tenke seg at problemet «menn i kvinneklær» berører så mange. Etter vårt siste innlegg i nr. 5 har vi fått nye henvendelser, både muntlig og skriftlig. Da vi forstår at vi kan være til hjelp ved at de som henvender seg til oss, får komme fram med sine problemer, skal vi sitere noen av brevene.

En skriver:
Kjære Norsk Dameblad!
Med stor glede leste jeg Damebladet. I alminnelighet har jeg ikke kjøpt det selv — men denne gang gjorde jeg det da jeg på forsidene leste tittelen «Han føler seg som kvinne».

Hvis De vil være så snill å lese mitt brev, tror jeg De vil få et interessant stoff, og ikke bare det, men en sannhet med et langt livs tragedie... Jeg ble født 1898 og vokste opp i en liten by. Det tok ikke mange år før jeg hørte og forsto at jeg var auserledes en mine kamerater. Når jeg var ute og gikk med min mor, hørte jeg at «den gutten skulle vært pike». Jeg hadde nemlig lyst, krøllet hår, og noe som alltid ble bemerket, var mine små fingrer. Den tyngste tid som barn var skoledårene. Guttene fant straks ut at jeg lekte helst med piker, og jeg syntes pikene var mer forståelsesfulle mot meg, for jeg beundret deres pene hatter og kjoler. Gutter syntes jeg var så skjotesløse i klærne og skitnet seg så fort til. Når jeg fikk ny lue eller dress, var jeg meget påpasselig hvordan jeg skulle bære det — og være forsiktig med det. Kan huske fra de første skoledager at guttene kalte meg «jentas», og senere i høyere skoler ble det «frk. Hansen».

Det plaget meg, og jeg led mer enn jeg i dag kan forklare. Jeg husker at mor hadde en harpeleik, den var jeg glad i. Og jeg tok gardinene som skulle vaske, arrangerer dem rundt hodet mitt og nedover som et langt slør — tok blomster og pyntet meg med i håret, stilte meg foran speilet og sang sanger jeg lærte på søndagsskolen. Jeg var borte i vinduet og rev av krepp-papir som pyntet blomsterpottene, vætet det i vann og klilte runde, røde ringer i hørt kinn. Det hendte også at jeg gjorde det i 4. og 5. klasse. Jeg skulle være pen og frisk, da jeg ellers var meget blek. Årene gikk. Da jeg var 18 år ble jeg kjent med en gutt som også ble kalt «jentas» — vi ble gode venner og kledde oss om til piker, gikk på Karl Johan — traff gutter som flirtet med oss — og vi kunne gå sammen til Slottsparken arm i arm som to forelskede. Da var jeg i mitt rette miljø. «Bli elsket»...

Så gikk årene, og i dag er jeg over de 50, men jeg er den samme av indre — og lider under et forfeilet liv — leve som en mann og føle som en kvinne. Ofte har livet vært uutholdelig og uten mening. Har prøvd selv å omskape meg — det har delvis hjulpet utvendig, men det indre reagerte. Nå har jeg forgyves levd et langt liv, i sorg og lidelse, og jeg regner ikke med å oppleve det frigjørende som Christine Jørgensen, men jeg tenker med sorg på alle dem som i dag vokser opp slik som jeg. Nei, Christine Jørgensen kan vel nok være verdens lykkeligste menneske, tenk å ha vært bundet i 26 år og bli befridd! Jeg vet ikke om Norsk Dameblad vil ta dette — men jeg føler en viss befrielse ved å få sagt det. Jeg er en av de mange ulykkelige som roper om hjelp — og hvem skal befri meg?

Skulle så gjerne oppgi mitt navn om det hjalp, men jeg er redd det vil hel- ler skade meg. Skulle De ville vite mer om mitt liv, er jeg

Oppriinnelig hadde vi ikke tenkt å bringe flere artikler om dette emnet. Men problemet er langt mer utbredt enn vi på forhånd hadde kunnet anta. Alle henvendelsene fra de ulykkelige har i sin enkelhet en så gripende appell at vi synes det er all mulig grunn til å offentliggjøre dem. Kanskje kan de bane vei for en større forståelse for de mennesker hvis tilbøyeligheter vi så altfor lettvinnt karakteriserer som «perverse».

til tje-
neate — og
jeg tror at mangen en
mor skulle ville forstå sitt barn
bedre. Jeg ble ikke forstått, men fikk
skjenn fordi jeg ikke kunne føre meg som andre
gutter.

Vi har vist dette innlegget til dr. med. Finn Bøe, som synes at denne mannen bør søke kontakt med en psykiater, en lege for sinnet, da dette tilfellet er mest av sjelelig art.

Så har vi et innlegg fra en hustru, gift med en Strangsvestit.

Til Norsk Dameblad.
Det er med den største interesse jeg har lest de to innleggene som dette blad har offentliggjort om menn som føler seg og kler seg som kvinner.

At det er et betydelig problem leserne her har fått seg forelagt, kan det neppe være noen tvil om, og den store interessen det er blitt mitt med, kan tyde på at det er mange som er berørt av problemet.

«Et problem av sjelelig natur», uttaler dr. med. Finn Bøe om tilfellet med mannen som kler seg i dameundertøy. — Med utgangspunkt i denne uttalelsen er det at jeg ønsker at også min beretning skal nå bladets lesere, idet jeg går ut fra at den ikke er uten sammenheng med det problem det her er tale om.

Det er snart 10 år siden jeg ble gift. De første årene av vårt ekteskap var lykkelige år for oss begge. Vi var forelsket i hverandre og gode kamerater, og det var intet som kunne forstyrre harmonien i forholdet mellom oss. Vi har to barn i ekteskapet.

Jeg tror ikke jeg hadde fortjent det, men etter at vi hadde vært gift i 5—6 år, begynte min mann å dele sitt hjerte mellom meg og alkoholen. Etter som tiden gikk, kom han til å ligge mer og mer under for rusdrikkene, og utsvevelsene ble hyppigere — det hendte ofte at han ble borte hele natten. Jeg hadde også en berettiget mistanke om at min mann var meg utro, og jeg beskyldte ham for det. Han benektet dette uten å klare å overbevise meg. Jeg var trass i alt fremdeles både forelsket og glad i ham, men lykken og harmonien i vårt ekteskap syntes så å være borte.

En aften min mann som vanlig skulle ut på sine utsvevelser, debreidet jeg ham igjen for å ville begå utroskap mot meg, og jeg fikk med det samme den uvantlige idé å foreslå for ham at han skulle skifte på seg av mitt dameundertøy for han gikk ut. Han gikk ikke uten videre med på dette, og det hadde jeg heller ikke ventet. Men tro meg — da han gikk, var han under dressen kledd som kvinne.

Jeg kommer aldri til å glemme denne kvelden. At min «komiske» idé skulle få slike fantastiske følger som den gjorde, hadde jeg ikke hatt den ringeste forestilling om. Da min mann kom hjem den kvelden — uventet tidlig — var det som om noe hadde forandret seg i ham.

Mot sedvane var han helt edru, og han ga i det hele tatt uttrykk for en ro og en venalighet som jeg bare husket fra den første tiden av vårt ekteskap. Jeg fikk nær-
(Forts. side 38.)

Figur 3: «Skjulte tragedier», Norsk Dameblad, 1953, nr. 7

Figur 4: Norsk Dameblad, 1953, nr. 7

Det er hittil gjort svært få kartlegginger og analyser av fremstillinger av homoseksualitet i ukeblader og dameblader, både i Norge og internasjonalt. Denne oppgaven kartlegger *Norsk Dameblad* i perioden 1950-1960. Dette er perioden homobevegelsen blir startet opp (1950 i Norge), og man kan anta at både synlighet øker og at nye forståelser begynner å konkurrere med gamle. Mitt studie av ukebladet kan være med på å utvide vår kunnskap om hvilke holdninger “vanlige” lesbiske og homofile på 1950-tallet var omgitt av, samt forståelsen av kjønnsinkongruens og kjønnsoverskridelser.

Problemstillingene er følgende: Hvordan blir homoseksualitet og kjønnsoverskridelser fremstilt i *Norsk Dameblad* fra 1950-1960? Hvilke tematikker innen dette feltet blir tatt opp og hva blir presentert som problematisk? Hvordan kommuniserer artiklene i *Norsk Dameblad* med det vi ellers vet om skeiv historie fra perioden? Hvordan stiller *Norsk Dameblad* seg som aktør i diskursen om homoseksualitet og kjønnsoverskridelser?

Begrepsavklaring

Begrepet homoseksualitet ble introdusert i 1869 i en tysk brosjyre og homoseksualitet ble forstått som samme-kjønns erotisk kjærlighet (Beachy, 2014, s. xii). Begrepet homofili ble tatt i bruk i Norge på 1950-tallet gjennom Det Norske Forbundet af 1948 sitt informasjonsarbeid. De ville avløse begrepet “homoseksualitet” med “homofili” for å vise til kjærligheten og tiltrekningen mellom to personer av samme kjønn og ikke kun ha fokus på den seksuelle tiltrekningen eller den konkrete handlingen (Kristiansen, 2004, s. 22).

Jeg bruker hovedsakelig begrepene homoseksuell og homoseksualitet i denne oppgaven slik det presenteres i *Norsk Dameblad*. Det Kristiansen ser i sitt materiale er at flere menn som hadde seksuelle opplevelser med andre menn ikke identifiserer seg som verken homofil eller bifil, og i mitt materiale er det få som identifiserer seg som lesbisk, bifil eller homofil.

Når det gjelder kjønnsoverskridelser vil man i dag bruke termene transperson, transkvinne eller transmann og i noen tilfeller også ikke-binær. I *Norsk Dameblad* beskriver de kjønnsoverskridelser som transvestisme, eller transvestitt for å beskrive menn som går i dameklær samt de transkvinnene som gjennomgår eller ønsker kjønnsbekreftende behandling. Begrepet transvestitt ble første gang brukt av tyske sexologen Magnus Hirschfeld og ble brukt for å beskrive det han kalte for «the erotic urge for disguise» (Stryker, 2008, s. 39),

altså hovedsakelig brukt for å beskrive personer som ønsket å gå i det annet kjønns klesdrakt. For Hirschfeld var transvestitter mennesker som fant seg på midten av spekteret mellom «mann» og «kvinne». Hirschfeld introduserte også begrepet transseksuell, som en beskrivelse av det å ha følelser som vanligvis ble tilskrevet et annet kjønn enn sitt tildelte og som ble brukt for å beskrive de som ønsket å gjennomgå behandling. Begrepet transperson ble brukt fra midten av 1960-tallet og ble beskrevet som en som ønsket å endre sitt sosiale kjønn på en kontinuerlig måte gjennom endring av kjønnsuttrykk (Stryker, 2008, s. 37). Begrepet ble igjen populært på begynnelsen av 1990-tallet og ble brukt for å omfatte alle slags variasjoner fra kjønnsnormer og forventninger (Stryker, 2008, s. 37). Ordet transvestitt blir ikke brukt på lik måte den dag i dag, og blir sett på som et nedsettende ord for transpersoner. Begrepet brukes i denne oppgaven i dets historiske kontekst og konteksten til *Norsk Dameblad*. Jeg velger å bruke begrepet transkvinner når jeg refererer til artiklene fra *Norsk Dameblad* skriver om. De brukte ikke begrepet selv, men presenterte seg selv som kvinner og ønsket å bli oppfattet som kvinner.

Den skeive historiens bakgrunn

Mange av tankene rundt frigjøringen av homofile og lesbiske som i dag forbindes med 1970- og 1980-tallet, ble allerede på 1950- og 1960-tallet tatt opp og kjempet for. Kristiansen trekker frem at man allerede fra siste halvdel av 1950-tallet ser klare tegn til at nye oppfatninger om homoseksualitet var i ferd med å bryte frem i det offentlige rom, da fenomenet homoseksualitet både ble omtalt i norske medier og gjennom faglitteraturen som tok opp homoseksualitet uten å legge vekt på det som tidligere ble beskrevet som et psykologisk avvik eller medisinsk problem (Kristiansen, 2012, s. 177).

Mye av arbeidet mot lovforbud og kriminalisering av homoseksualitet på 1950-tallet stod Rolf Løvaas, Dermot Mack og Arne Heli fra Det Norske Forbundet av 1948 bak, og allerede fra grunnleggelsen i 1950 var avskaffelse av § 213 i straffeloven den viktigste saken Forbundet jobbet for (Kristiansen, 2012, s. 182). DNF-48 kom ut med en brosjyre i 1951 kalt «Hva vi vil» og introduserte begrepet homofil for de norske leserne. Begrepet ble valgt fordi en ville få frem at det dreide seg om mer enn den seksuelle siden ved mennesket. DNF-48 ville få frem at homofili var en medfødt tilstand, og at en ikke kunne bli homofil om en ikke hadde anlegg for det. Videre kritiserte brosjyren psykiatrien som var opptatt av homofili som en mental sykdom som burde behandles og uttrykte at den homofile innstillingen i seg selv

ikke kan betraktes som “sykelig fordi det viser seg at for eksempel en homofil manns følelser overfor en annen man er like ekte, opprinnelig og sunne som den normale kvinnes følelse for mannen” (“Hva vi vil”, 1951, s. 4/5). Psykiatrien definerte homoseksualitet som en psykisk lidelse. I brosjyren trekker de frem at i de tilfellene hvor homofile har nevrotiske plager, må man være oppmerksom på at nevrosen har oppstått på grunn av fiendtlige og intolerante holdninger overfor den homofile (“Hva vi vil”, 1951, s. 5)

Frem til 21. april 1972 var sex mellom menn straffbart i henhold til straffeloven. Straff mot homoseksualitet eller sodomi har vært i Norges lovverk siden Gulatingslovens kristenrett, og før 1842 kunne «omgjængelse mot naturen» medføre dødsstraff (Berge, 2022, SNL). Etter den nye kriminalloven kom i 1842, som erstattet Christian Vs Norske Lov fra 1687, var nå straffen redusert fra dødsstraff til straffearbeid i 6 til 12 måneder. Ordlyden i kriminalloven § 18-21 var som følger: «Omgjængelse, som er imod Naturen, bælegges med Straffarbeide i femte Grad» På slutten av 1800-tallet ble det oppnevnt en straffelovkommisjon som skulle foreslå endringer i kriminalloven, ledet av jurist Bernhard Getz (Stortinget.no). Han var for å oppheve forbudet mot homoseksualitet, men flertallet i kommisjonen gikk i motsatt retning. Straffelovkommisjonen la frem sitt forslag til ny lov i 1888, og i 1889 ble loven vedtatt. Ordlyden i tidligere lover hadde ikke spesifisert hva «omgjængelse mot naturen» faktisk betydde, men oppfatningen var at det innebar penetrering og sædavgang på en «unaturlig måte», som ved seksuell aktivitet som ikke kunne føre til barn (Stortinget.no). Ordlyden og straffeutmålingen i § 18-21 var nå endret til «Finder legemlig Omgjængelse Sted mellom Person av Mandskjønn straffes de Skyldige med Straffearbeide i femte Grad eller Fængsel». I debatten ble det også diskutert om forbudet skulle omfatte kvinner, men dette stemte også kommisjonen mot. Så, i 1902, vedtok Stortinget en ny straffelov med følgende lovtekst i § 213:

Finder utugtig omgjængelse Sted mellem personer af mandkjøn, straffes de, der heri gjør sig skyldige, eller medvirker dertil, med fængsel indtil 1 aar. Med samme straf ansees den, som har utugtig omgjængelse med dyr, eller som medvirker dertil. Paatale finder alene sted naar det paakræves almene hensyn.

Også denne gangen diskuterte representantene om forbudet burde inkludere kvinner, og Gunnar Graarud fra partiet Høyre fremmet et forslag og mente at «utugtig omgjængelse» mellom kvinner var like forargelig. Flertallet stemte nok en gang mot, og statsråd Ole Anton

Qvuam uttalte «Kjønslig omgjængelse mellom to kvinder – har man hørt noget saadan? Det hører jo til de umulige ting» (Stortinget.no). Seksuell kontakt mellom to kvinner kunne ikke regnes som sex i det hele tatt og kvinner ble ikke inkludert i loven.

Høsten 1950 ble spørsmålet om § 213 igjen tatt opp etter anmodning fra DNF-48 til Justisdepartementet, som videre i 1951 anmodet Straffelovsrådet om å utrede spørsmålet. Både Rådet og Helsedirektøren fant at straff for homoseksualitet i den form § 213 fastsetter, burde oppheves. Det var DNF-48 som, gjennom avisartikler og henvendelser, hadde fått Straffelovsrådet til å utrede spørsmålet om § 213 allerede i 1951, men innstillingen som kom i februar 1953 innfridde ikke DNF-48 sine forventninger (Kristiansen, 2012, s. 182). Straffelovsrådet tok opp spørsmålet om § 213, da de gav sin innstilling om forandring av både § 213 og nå også § 379, også kalt konkubinatarparagrafen med følgende ordlyd:

Den som tross påtalemyndighetens advarsel fortsetter et forargelsesvekkende samliv i utuktig omgjængelse med en person av det annet kjønn, straffes med bøter eller fengsel inntil 3 måneder.

Samtidig som paragrafene ble foreslått opphevet, foreslo også Straffelovrådet å innføre en helt ny bestemmelse som ville regulere de homofiles organisasjonsrett. Hensikten med dette var å forhindre at personer under 21 år ble utsatt for «propaganda fra foreninger som er beregnet på tilslutning fra homoseksuelle personer» (Kristiansen, 2012, s. 182). Begge forslagene ble lagt til side av Stortinget, og § 213 og § 379 ble først opphevet i 1972. Strafferådet mente også at ved å oppheve § 213, ville loven bli erstattet av en vernebestemmelse som innebar en lavalder på 18 år ved sex mellom personer av samme kjønn (mot 16 år ved heteroseksuell kontakt). DNF-48 mente at dette ville føre til en markant forverring da den gamle § 213 ble sett på som en sovende paragraf og sjelden brukt i Norge. Med denne endringen mente DNF-48 videre at de relasjonene som faktisk ville blitt straffeforfulgt var homoseksuelle relasjoner som fant sted mellom personer i aldersgruppen 16 til 18 år, slik man så i Danmark og Sverige. I alle de tre landene var frykten for at ungdom skulle bli forført til homoseksualitet sterkt til stede. Formuleringen «mellom to personer af mandkjøn», hadde nå også blitt endret til «en av samme kjønn», i forslaget om en ny § 213, som ville innebære at lesbiske forhold som tidligere var straffefrie, nå ville bli rammet av loven (Kristiansen, 2012, s. 183).

Den norske kirken og biskpekollegiet var sterkt imot en endring i loven, og homoseksualitet var definert som en synd av konservative kristne. Utskrift av protokollen fra Bispemøtet i 1954 om sak nr. 24, Opphevelse av straffelovens § 213, viser at Bispemøtet mente at et bortfall av § 213 og «en slik legalisering av homoseksuell utukt vil virke uheldig miljøskapende blant de unge som skulle vernes» (Protokoll fra Bispemøtet 1954:1). I sin høringsuttalelse til Stortinget skrev Bispemøtet at de var svært uenige i Straffelovrådets bestemmelser om at homoseksuell omgang ikke vil føre til mer utbredelse av homoseksualitet og at dette ikke vil få noen betydning for folks moralske livsførsel. Biskopene skriver at de forstår at den nye § 213 vil verne ungdom under en viss alder mot homoseksuell omgang, men advarer likevel mot at forslaget blir vedtatt, da lovendringen i realitet vil virke som en «legalisering av et perverst og nedbrytende forhold som er i strid med både samfunnets interesse og med kristent moralsyn» (Protokoll fra Bispemøtet 1954:1). § 213 ble i praksis lite brukt i Norge, men det viktigste poenget med en slik straffelov var å forhindre «spredning» av homoseksualitet og at ungdommer ikke skulle bli forført til homoseksualitet av eldre menn. Bispemøtet mente at samfunnet nå stod ovenfor en samfunnsfare av verdensdimensjoner, og at det ikke under noen omstendigheter burde komme på å tale å oppheve den daværende loven, men heller stramme inn og bli gjeldende for begge kjønn og innføre skjerpet straff for omgjengelse mot ungdom under 21 år (Protokoll fra Bispemøtet 1954:2).

I 1953 sendte helsedirektør Karl Evang ut brev til noen av landets fremste psykiatere om å delta i et sakkyndig utvalg for å få mer kunnskap om behandling av transseksuelle. På denne tiden var det lite informasjon om feltet, likevel fikk *Norsk Dameblad* publisert flere artikler samme år som omhandlet transseksuelle og transvestitter. Utvalget bestod av Gabriel Langfeldt, psykiater, professor og overlege ved Psykiatrisk klinikk ved Universitetet i Oslo og leder av den rettsmedisinske kommisjonen, Per Anchersen, overlege ved Psykiatrisk avdeling for menn ved Ullevål sykehus, Johan Bremer, overlege ved Kvinneavdelingen på Gaustad sykehus og Niels Kinnerød, overlege ved Ila sykehus (Sandal, 2020, s. 323). Disse fikk i oppgave å se på:

1. Er feminiserende behandling av transvestitte menn, maskuliniserende behandling av transvestitte kvinner etter medisinsk-psykiatrisk oppfatning antatt å være en hensiktsmessig behandlingsmåte også for så vidt angår konsekvenser og sosial tilpasning pasienten?
2. Hvilket indikasjonsgrunnlag bør i så fall oppstilles før en slik

behandling? 3. Hvordan bør etter utvalgets mening saker (søknader) av denne art behandles administrativt? (Sandal, 2020, s. 323).

Utvalget fant at det var uansvarlig å ikke prøve å hjelpe pasientene, da den genuint transvestitte var utsatt for psykisk press som kunne føre til selvskading og suicidalitet (Sandal, 2020, s. 323). Utvalget slo også fast at psykoterapi alene ikke hadde noen effekt.

Tidligere forskning

I dette avsnittet skal jeg presentere nasjonal og internasjonal forskning som har vist seg relevant for mitt masterprosjekt. Den tidligere forskningen jeg har valgt å trekke inn i oppgaven kan deles i to kategorier. Den ene kategorien omhandler i hovedsak lesbiske og homofile menneskers liv gjennom 1900-tallet og fungerer som et bakteppe i forståelsen av hvordan livet var for homofile og lesbiske historisk sett. Den andre kategorien omhandler transpersoner og deres historie, med vekt på behandling og begreper. Jeg vil trekke frem relevant forskning innen kulturvitenskap, sosialantropologi, medievitenskap og kjønnteori og vil gjennom dette presentere et tverrfaglig syn på homoseksualitet og kjønnsoverskridelser på 1950-tallet.

Sosialantropologen Hans Wiggo Kristiansen har vært en viktig inspirasjon for denne oppgaven. I boken *Masker og motstand* (2012) diskuterer han hvordan homofile menn levde i mellomkrigstiden før den homofile frigjøringen skjøt fart på 1970- og 1980-tallet, en periode han mener er blitt forsømt. Kristiansen trekker frem at historiebøkene sjeldent omtaler homoseksualitet og at historikerne nøyer seg med å fastslå at det knapt nok ble omtalt offentlig (Kristiansen, 2012, s. 5). Ideen om at homofili på 1950-tallet ikke var noe som ble snakket eller skrevet om, stemmer ikke overens med menneskers levde liv. Et annet viktig poeng Kristiansen har er at et likhetstegn mellom homohistorie og homobevegelsens historie fører til en ensidig vektlegging av homoorganisering og begivenheter i homobevegelsens historie og at andre viktige fenomener og prosesser dermed ikke får oppmerksomhet. (Kristiansen, 2012, s. 6). Kristiansen vektlegger homofil organisasjonsdannelse i Norge og spesielt Rolf Løvaas som startet den norske seksjonen (DNF-48) av det danske Forbundet af 1948. Kristiansen skriver om korrespondansen mellom Lundahl Madsen og Løvaas som til slutt førte til at Løvaas ble den første formannen av Den norske seksjon av Forbundet af 1948

(Kristiansen, 2012, 142). Bakgrunnen og oppstarten av DNF-48 er viktig, ikke bare for å gi et bilde av hvordan homofile og lesbiske kvinner fikk et samhold og fant andre likesinnede mennesker, men også fordi DNF-48 stilte sterkt i kampen om å oppheve § 213, som også dukker opp i mitt materiale.

En like viktig inspirasjonskilde har vært *Kjærlighetskarusellen* (2004), også av Hans Wiggo Kristiansen. En av problemstillingene for Kristiansen handler om å kartlegge hva slags liv homoseksuelle menn levde i Norge før lovforbudet mot seksuell omgang mellom menn ble opphevet. Kristiansen er spesielt interessert i hvordan det var å vokse opp i et samfunn preget av taushet og ensretting på det seksuelle området (Kristiansen, 2004, s. 12). Temaet om homoseksualitet før avkriminaliseringen går igjen i avhandlingen, og han problematiserer beretningen om hvordan det først var gjennom frigjøringskampen at homofile og lesbiske fikk muligheten til å leve fullverdige og autentiske liv. Han beskriver det som «[e]t undertrykt og dystert *før* settes i kontrast til et mer frigjort og opplyst *nå*. Innenfor en slik tolkningsramme oppfattes lesbiske kvinners og homoseksuelle menns tilværelse før 1970 som et tilbakelagt stadium, som en passé livsform» (Kristiansen, 2004, s. 20). Kristiansen er opptatt av å finne en riktig balanse mellom å ikke bagatellisere undertrykkelsen, men samtidig anerkjenne prestasjonen det var å leve og mestre et liv som lesbisk kvinne eller homoseksuell mann på 1950-tallet, og at enkeltmenneskers og gruppers mestrings- og mostandsstrategier ofte forsvinner i frigjøringsfortellingen (Kristiansen, 2004, s. 21).

Det er ikke gjort mye forskning i Norge på ukeblader, men Gry Heggli sin hovedoppgave "Bladdag e' ein god dag": kvinners bruk av familieukebladet som kilde for kunnskap, kreativitet og selvbekreftelse» (1991) har tatt for seg kvinners bruk av ukeblad som gir min oppgave et godt bakteppe. Heggli ser på ukebladet som et produkt av massekultur og som et kommersielt produkt, og hvordan ukebladet sammenfaller med folkelige interesser og verdier (Heggli, 1991, s. 6/7). Et hovedpoeng er hvordan utvekslingen av de kulturelle ytringene foregår mellom massemedia og brukerne hvor på massemedia på den ene siden henter stoff fra folkekulturen og den andre siden hvor leserne inspireres av massekulturens produkter og hvordan leserne bruker bladet for å skape meningsfulle situasjoner (Heggli, 1991, s. 7). I medieviteren Brita Ytre-Arne sin avhandling "Women's magazines and their readers: The relationship between textual features and practices of reading" ser på kvinnebladlesning som et sekulært ritual med en bestemt plass i hverdagslivets struktur (Ytre-Arne, 2012). Det er ikke alltid bladene lever opp til lesernes forventninger, men de fleste bladene oppfattes som

relevante, både i deres hverdagsliv og for deres oppfatninger om seg selv og sine egne liv. Erfaringene kan dessuten være samfunnsmessig relevante i en bredere forstand, da Ytre-Arne forstår kvinnebladlesning som én av flere mulige ressurser for å knytte bånd mellom enkeltmennesker og samfunnsmessige og kulturelle fellesskap (Ytre-Arne, 2012). Annen forskning på aviser og mediebilder er gjort av medieviter Anders Gjesvik gjennom artikkelen «Import av svenske skurker» (Gjesvik 2018). Gjesvik har studert svenske avisers betydning for fremstillingen av homoseksuelle i norske aviser. Han tar opp spørsmål om hvorfor svenske forhold fikk så stor spalteplass i norske aviser og hvilken betydning det kan ha hatt for nordmenns oppfatning av den homoseksuelle (Gjesvik, 2018, s. 93). Artikkelen gir en idé om hva som ble skrevet i avisene i den samme perioden jeg refererer til i *Norsk Dameblad*, og da aviser som *Aftenposten* hadde et større publikum enn *Norsk Dameblad*, ville fortellinger om homoseksualitet nå ut til flere mennesker. Dette gir et bilde på hva som ble skrevet om til den bredere offentligheten og hvordan homoseksuelle ble fremstilt. Ifølge Gjesvik sin analyse publiserte de svenske avisene flere artikler om den homoseksuelle prostitusjonen i Stockholm, og fortsatte med det inn i 1950-årene. I perioden 1950-1952 var det 36 norske nyhetsartikler som handlet om homoseksualitet, mens de svenske homoseksuelle mennene dominerte bildet av den homoseksuelle i Norge (Gjesvik, 2018, s. 98.). Gjesvik skriver at homoseksualitet er nevnt på 226 avissider i den svenske avisen *Dagens Nyheter*, men kun på 32 avissider i *Aftenposten*. Nesten samtlige nyhetsartikler om homoseksualitet tilhørte kriminaljournalistikken (Gjesvik, 2018, s. 99/102). Ved å satse bevisst på kriminalitet for å tiltrekke seg nye lesergrupper, gir det også uttrykk for at redaksjonen så på den homoseksuelle som en skurk (Gjesvik, 2018, s. 102).

I Alison Orams studie “Love “Off the Rails” or “Over the Teacups”? Lesbian Desire and Female Sexualities in the 1950s British Popular Press” presentert i Matt Cook sin bok *Queer 1950s: Rethinking Sexuality in the Postwar Years*, beskriver hun lesbiskhet i populærpresse og hvordan grensen mellom nære vennskap og lesbiske kjærlighetsforhold ofte viskes ut. Oram beskriver hvordan artikler om lesbiske forhold blant unge jenter ofte blir fremstilt som råd til bekymrede foreldre, og at det ofte er psykologer som lanserer teorier om hvordan man kan unngå at sine egne døtre får, det Oram forklarer som «unaturlige kjærlighetsforhold med det samme kjønn» (Oram, 2012, s. 41). Begrepet «homofili» (på engelsk er det begrepet “homosexuality” som er aktuelt) ble sjeldent brukt om kvinner i populærpressen og ideen om homofili blant kvinner dukket hovedsakelig opp innenfor to sjangre, kriminalhistorier og skilsmisserapportering, og kriminalhistoriene var ofte sammenvevd med psykiatriske

diskurser (Oram, 2012, s. 44). Lesbiske kvinner, eller kvinner som hadde sex med andre kvinner, ble representert som ungdommer som hadde valgt feil vei eller den voksne kvinnen som ikke kunne kontrollere følelsene sine, og i flere av kriminalhistoriene omhandler kvinner som uttrykker skam og bestemmer seg for å leve et heteroseksuelt liv (Oram, 2012, s. 44).

Den amerikanske historikeren John D’Emilio ser på sammenhengen mellom homofil identitet og kapitalismens historiske utvikling, mer spesifikt det frie arbeidssystem som tillot kvinner og menn på slutten av det tjuende århundre å kalle seg homofile og se på seg selv som en del av et fellesskap av like menn og kvinner på bakgrunn av den nye homofile identiteten (D’Emilio, 1993, s. 240). Han trekker frem hvordan kapitalismen har skapt forhold som gjør at menn og kvinner kan organisere et personlig liv rundt deres emosjonelle og erotiske tiltrekning til sitt eget kjønn ved å fjerne den økonomiske uavhengigheten til husholdningen samt fremme separasjonen av seksualitet fra reproduksjon (D’Emilio, 1993, s. 241). John D’Emilio nevner det han kaller en historisk myte med universell aksept i homobevegelsen: myten om den “evige homoseksuelle” (D’Emilio, 1993, s. 240). Myten argumenterer for at homofile og lesbiske alltid har eksistert, og tjente en positiv politisk funksjon i de første årene av homofil frigjøring. D’Emilio avviser denne myten, på linje med andre konstruksjonister, og mener at homofile menn og lesbiske kvinner ikke alltid har eksistert, men at de heller er et produkt av historien og blitt til i en bestemt historisk epoke (D’Emilio, 1993, s. 240).

Historiker og professor Robert Beachy trekker frem det nittende århundre som opprinnelsen til en moderne homoseksuell identitet i sin bok *Gay Berlin: Birthplace of a modern identity*. Beachy gir et overblikk over hvordan Berlin ble opphavsstedet til begrepet homofili.

Gayle Rubins artikkel *Thinking Sex: Notes for a Radical Theory of the Politics of Sexuality* går historisk til verks for å forklare seksualitet og hvordan konsekvensene av det moralske 19. århundre satt sine spor i måten man i dag tenker på seksualitet og sex generelt (Rubin, 1984, s. 138). Hun mener at den moderne vesten setter sexhandlinger opp i et hierarkisk system av seksuell verdi, hvor ekteskapelige, reproduktive heterofile er på topp, etterfulgt av heterofile (Rubin, 1984, s. 149). På bunnen av pyramiden finner man single lesbiske kvinner og homofile menn og transpersoner. Disse individene risikerer å bli utsatt for antagelser om psykiske lidelser, kriminalitet og straffeforfølgelse (Rubin, 1984, s. 149).

Dette seksualitetshierarkiet kan ses i sammenheng med hvordan de homoseksuelle på 1950-tallet ble sett på som perverse og unaturlige.

Masteroppgaven til Sigrud Sandal “*En særlig trang til å ville forandre sitt kjønn*” (2017) har vært svært nyttig når det kommer til transpersoners historie i Norge og behandlingsmuligheter knyttet til det å gå igjennom en kjønnsbekreftende operasjon. Sandal går inn på hvordan kjønnskifteoperasjoner ble muliggjort for nordmenn i perioden 1952 og 1982 og går i dybden på lovverket norske leger forholdt seg til mens de ga behandling til sine pasienter. Videre har jeg lent meg på den tysk-amerikanske legen Harry Benjamin og hans verk *The Transsexual Phenomenon* (1966) og den norske overlegen Per Anchersens artikkel *Problems of Transvestism* (1956). Både Benjamin og Anchersen bygger på “saken Christine Jørgensen” og Benjamin trekker frem de ulike “typer” transvestitter og går historisk til verks for å forklare opphavet til både transseksuelle og transvestitter. Anchersen tar opp potensielle problemer knyttet til behandling av transvestitter. Han trekker frem sexologen Magnus Hirschfeld sitt begrep genuin transvestisme, som beskriver de menneskene som ikke bare vil kle seg i det annet kjønns klesdrakt, men som vil endre kjønn fullstendig. Karakteristikk av genuin transvestisme er i tillegg både at symptomene dukker opp tidlig i barndommen og at pasientene sjeldent viser homoseksuelle trekk (Anchersen, 1956, s. 250). Anchersen behandlet selv seks norske genuine transvestitter i løpet av to år og trekker frem at de klassiske symptomene dukker opp i de fleste sakene han behandlet, bortsett fra at hele 5 av 6 av pasientene hadde hatt homoseksuell kontakt tidligere. Han mente dermed at det var stor grunn til å tro at de fleste genuine transvestitter hadde sterke homoerotiske tendenser (Anchersen, 1956, s. 251).

Historiker Susan Stryker og boken *Transgender History: The roots of today’s revolution* (2008) har bidratt med en viktig, detaljert beskrivelse av begreper som transvestitt, transseksuell, transpersoner, kjønns harmoni, cross-dressing m.m. Boken er en introduksjon til transhistorien i USA, samtidig som Stryker tar for seg historien om den medisinske vitenskapens fremgang gjennom blant annet Hirschfelds institutt *Institut für Sexualwissenschaft* og hvordan Hirschfeld bidro til å hjelpe utallige transpersoner.

Teoretisk inspirasjon

I dette kapitlet skal jeg gjøre rede for sentrale teorier rundt seksualitet og deres sentrale plass i forskningen om temaet. Kulturelle forståelser rundt seksualitet vil stå sentralt i mitt konkrete kildearbeid. Når man skal analysere tekst er det nærliggende å bruke diskursteori som tilnæringsmåte. Idéhistoriker og filosof Michel Foucault har flere verk innen diskursteori, og har også bidratt mye til skeiv teori gjennom hans tanker om makt og diskurs og sammenhengen mellom kunnskap og makt. I stedet for å spørre seg hva noe «er», fokuserer Foucault på hvilke måter virkeligheten skapes gjennom diskursen og som stadig forandres i tid og rom. Gjennom hans verk *Seksualitetens Historie* videreutvikler han makt- og diskursbegrepene i relasjon til seksualitet og seksuell identitet. I det første bindet, *Vilje til viten* (2020) ser han nærmere på hvordan seksualitetens historie henger sammen med en rekke politiske, økonomiske og sosiale krefter. Han beskriver hvordan den viktorianske perioden var en tid opptatt av å kategorisere og kontrollere mennesker, og homoseksualitet og alle erotiske relasjoner utenfor det reproduktive ekteskapet ble utskilt som mer eller mindre unaturlig (Foucault, 2020, s. 13). Foucault beskriver det han kaller undertrykkelseshypotesen, som en måte å løsrive seg fra det viktorianske regimets kontroll og sensur over seksualiteten (Foucault, 2020, s. 16). Hypotesen går ut på at seksualitet har vært et tabubelagt emne og noe som har vært undertrykt av blant annet statlig kontroll og sensur. Seksualitet var noe uønsket som ikke skulle eksistere utenfor smale rammer. Sex ble behandlet som en privat, praktisk affære, og som kun skulle finne sted innenfor ekteskapet. Undertrykkelseshypotesen konkluderer med at vi må frigjøre oss selv fra undertrykkningen gjennom å snakke mer åpent om sex, altså frigjøre seksualiteten fra undertrykkelsen. Foucault stiller seg kritisk til undertrykkelseshypotesen og spør heller om hvorfor man snakket om seksualiteten og hva man sa om den (Foucault, 2020, s. 22). Han mener at det 18. århundre skulle være begynnelsen på en tidsalder av undertrykkelse og sensur, men at når man ser på de tre siste århundrenes transformasjoner kom det heller en diskursiv eksplosjon omkring kjønnet (Foucault, 2020, s. 25). Det dreide seg om et nytt diskursregime der man ikke snakket mindre om seksualitet og kjønn, men heller på en annerledes måte. Foucault viser til 18. århundres undervisningsanstalter, hvor man kan få inntrykk at man ikke snakket om kjønnet, men ved å se nærmere på den hvordan legene, pedagogene, lærerne og direktørene alle snakket om seksualitet gjennom litteratur av forskrifter, forslag, medisinske råd osv. (Foucault, 2020, s. 38).

Foucault tar også opp det han kaller innplantningen av det perverse, en antagelse om at de som levde i den viktorianske tiden søkte mot en homogen seksualitet. Før var det den reproduktiv sex som stod i fokus, mens det nå ble et mye større fokus på “de perverse”. Han mener at gjennom diskursene har man: «.. mangfoldiggjort de juridiske fordømmelsene av de små perversjoner. Man har innlemmet den seksuelle irregulærhet i sinnssykdommene. Man har definert en form for seksuell utvikling fra barndom til alderdom og omhyggelig karakterisert alle mulige avvik» (Foucault, 2020, s. 46).

Begrepet homoseksualitet kan tilbakeføres til slutten av 1800-tallet. Foucault hevder at før den tid eksisterte seksuelle handlinger og følelser mellom personer av samme kjønn, men ingen homoseksuell identitet. Han beskriver hvordan han mener den homoseksuelle identitetskategorien tok form:

Oppkomsten av en hel rekke diskurser om arter og underarter av homoseksualitet, seksuell inversjon, pederasti, «psykisk hermafroditisme» i det 19. århundre innenfor psykiatrien, jusen og også litteraturen, muliggjorde ganske visst en meget sterk framgang for de sosiale kontrollformene i dette området av «perversiteter», men disse diskursene muliggjorde også konstitusjonen av en «motdiskurs»: Homoseksualiteten begynte å snakke om seg selv, å kreve sin legitimitet eller sin «naturlighet», og ofte i et vokabular og ved hjelp av begreper som medisinen diskvalifiserte den med (Foucault, 2020, s. 113).

Foucault mener at seksualitet er et språklig, sosialt og kulturelt konstruert fenomen, og da seksualiteten er historisk foranderlig er det dermed umulig å finne en «sann» definisjon på hva seksualitet er. Det som anses for å være sant og riktig er ikke noe som eksisterer i seg selv. “Seksualitet” er kun et produkt av måten seksualitet blir snakket om, og gjennom vitenskapen kan man produsere de sannhetene som til enhver tid er rådende i et samfunn. Man kan anvende Foucaults teori til å undersøke hvilke «sannhet» om seksualitet som blir produsert i ukeblader og media gjennom diskursen på 1950-tallet og finne ut av hvem det er som snakker om seksualitet.

Filosofen Judith Butler står sentralt i utviklingen av queer teori, og boken *Gender Trouble: Feminism and the subversion of identity* ble et grunnverk hvor det bygges videre på Foucaults analyser av seksualitet ved å fokusere på kjønn (Butler, 1990). Butler spør om hvordan ikke-

normative seksuelle praksiser setter spørsmålsteget ved kjønn som analysekategori. Noe av Butlers kjønnsforståelse kan sammenfattes i det hun kaller “den heteroseksuelle matrisen” og forklarer det som «that grid of cultural intelligibility through which bodies, genders and desires are naturalized» (Butler, 1990, s. 194). Den heteroseksuelle matrisen er et konseptuelt rammeverk som beskriver måten samfunnet håndhever og regulerer heterofili som en normativ og obligatorisk form for seksualitet. Butler argumenterer for at den heteroseksuelle matrisen krever at vi innordner oss i et binært og hierarkisk syn på kjønn og seksualitet, der det bare er to faste og gjensidig utelukkende kjønnskategorier, mann og kvinne, og to tilsvarende seksuelle orienteringer, heteroseksuell og homofil. Den heteronormative antakelsen som samfunnet gjør, er at individers kjønn og seksualitet kan og bør tilpasses innenfor de binære kategoriene, altså at menn uttrykker maskulinitet og kvinner uttrykker femininitet og videre har et heteroseksuelt begjær. Enhver som går utenfor denne modellen, vil bli betraktet som avvikende og unormal.

Essensialisme og konstruktivisme

Begrepet essensialisme oppsto i Platons verk. For Platon var fenomenene i den naturlige verden en refleksjon av et begrenset antall faste og uforanderlige former eller ideer. Ideen ble omdøpt til essenser og diskontinuitet var de avgjørende egenskapene til essenser. Det vil si at en essens ikke endres og er kategorisk forskjellig fra en annen essens. DeLamater og Hyde tar for seg essensialisme og konstruktivisme i artikkelen *Essentialism vs. social constructionism in the study of human sexuality* (1998). De forklarer at essensialismen i dag forstås som en tro på at visse fenomener er naturlige, unngåelige, universelle og biologisk bestemt (DeLamater & Hyde, 1998, s. 10).

Essensialistiske perspektiver ser ofte på seksuell legning og kjønnsidentitet som naturlig og medfødt, formet av biologiske faktorer som genetikk eller hormoner (DeLamater & Hyde, 1998, s. 12). Essensialisme har en tendens til å se på seksuell legning og kjønnsidentitet som binære kategorier, for eksempel å være utelukkende heteroseksuell eller homofil, eller identifisere seg som enten mann eller kvinne. Det understreker ofte ideen om en fast essens som individer iboende besitter.

Kritikere av essensialismen peker ofte på variasjonen av seksualitet og kjønn på tvers av kulturer. DeLamater og Hyde peker på eksempelet fra den hvite anglo-amerikanske kulturen hvor to menn som har sex vil bli ansett som homoseksuelle, mens i meksikansk kultur vil

mannen som tar den aktive rollen bli stemplet som en normal (maskulin) mann, mens mannen som tar den mottakelige rollen anses som homoseksuell (DeLamater & Hyde, 1998, s. 16).

I motsetning til essensialisme, argumenterer konstruktivisme at seksuell orientering og kjønnsidentitet er sosiale konstruksjoner som varierer på tvers av ulike kulturer og historiske perioder og som formes av sosiale, kulturelle og individuelle erfaringer.

Sosialkonstruksjonister ser ikke på kjønn som en egenskap ved individet, men heller som en prosess utenfor individet, hvor interaksjoner mellom mennesker og en kulturs diskurs er med på å definere kjønn (DeLamater & Hyde, 1998, s. 15).

Oppgavens disposisjon

I kapittel 2 presenterer jeg en større kontekst til innholdet som kommer videre i oppgaven. Kapittelet vil gi et overblikk på hvor mye *Norsk Dameblad* skrev om homoseksualitet og kjønnsoverskridelser, hvilken metode jeg har valgt å bruke for å forklare hvordan *Norsk Dameblad* fremstilte disse artiklene og hvilke annet materiale jeg har brukt for å bygge opp oppgaven. I kapittel 3 skal jeg gjøre rede for hvordan *Norsk Dameblad* har fremstilt homoseksualitet og hva medisinen og andre mente årsaken til homoseksualitet var. Jeg skal gå i dybden på hvordan skapelsen av en homoseksuell identitet ble til og gjøre rede for hvordan *Norsk Dameblad* stiller seg i debatten om natur versus kultur. I det fjerde kapittelet tar jeg for meg kjønnsoverskridelser gjennom *Norsk Dameblad*. Her skal jeg gjøre rede for hvordan transpersoner ble fremstilt og hvilke behandlingsmuligheter de transkvinnene *Norsk Dameblad* skrev om fikk. I det siste kapittelet vil jeg gi en oppsummering og en konklusjon.

Kapittel 2. Forskningsmateriale, metode og forskningsetiske utfordringer

I dette kapittelet presenterer jeg først forskningsmaterialet som jeg har undersøkt. Derneft forklarer jeg metoden som jeg har benyttet for å analysere materialet, nemlig tematisk analyse (Braun og Clarke, 2006). Her beskriver jeg hvilke kategorier og temaer jeg har valgt, hvilke forberedelser som ble gjort og hvordan disse kategoriene ble valgt. Jeg argumenterer for valget av nettopp disse kategoriene, forklarer hvorfor tematisk analyse er en effektiv måte å undersøke tematikken på, og redegjør for hvorfor det ble utført på denne måten.

Avslutningsvis diskuterer jeg forskningsetiske utfordringer i datamaterialet og oppgaven.

Forskningsmateriale

Jeg har undersøkt følgende mediemateriale samt stortingsmeldinger og andre dokumenter.

Jeg vil nå kort redegjøre for disse.

Mediemateriale: Ukeblader

Jeg startet med å lese gjennom alt av materiale jeg samlet inn fra *Norsk Dameblad* fra årene 1950-1960. Jeg så i utgangspunktet etter artikler som bruker ordene «homoseksuell» eller «homoseksualitet» som en overordnet kategori, men jeg så raskt at ord som «annerledes» ofte blir beskrivende for artiklene som omhandler homoseksuelle mennesker. Overskrifter som «Menn i kvinneklær» dukket opp ved flere anledninger, og ble dermed fort en overordnet kategori i innsamlingen. Disse overordnede kategoriene er nesten selvsagt i et prosjekt som dette, men det har hjulpet meg å få med alt som omhandler temaet.

Da jeg hadde funnet mitt datasett og var klar for å starte analysen av temaene jeg hadde samlet inn, startet jeg med å plassere de innenfor ulike temaer. Her hadde jeg totalt 13 artikler som omhandlet de temaene jeg var interessert i fra *Norsk Dameblad*. Jeg fant en artikkel som omhandlet generell seksualopplysning fra 1951, hvor fokuset ligger på å oppdra unge til å tenke og føle så selvstendig at de stoler på egen fornemmelse om hva som er rett og galt (*Norsk Dameblad*, 1951 nr. 12). Forfatteren ønsket en mer naturlig, realistisk og angstfri innstilling til hele seksuallivet, og mente det ville være det beste middel mot den dobbeltmoral som var så karakteristisk for hele den vestlige sivilisasjonen. Det å ha egne gutte- og jenteskoler kan føre til vanskeligheter som kvinnehat, mannshat og homoseksualitet

(*Norsk Dameblad*, 1951 nr. 12). En annen artikkel, «Bare for kvinner» fra 1957, nr. 11, omhandler en spørreundersøkelse av 2500 kvinner, og om hva de synes om ulike temaer som kjærlighet, seksualliv og homoseksualitet. Det var hele syv artikler som handlet om kjønnsoverskridelser, hvor de blant annet snakket om kjønnskorrigerende operasjoner gjennom et intervju, og om menn som kler seg i dameklær. Totalt fant jeg fire artikler som utelukkende handler om homofile og lesbiske i ulik grad. Det var en fire-siders artikkel full av intervjuer med mentalhygienikere og leger, mens andre var en liten notis gjemt litt bort i andre saker. De temaene jeg hadde i denne fasen bestod av forførbingsbekymringer, forståelse, toleranse og aksept, kjønnsoverskridelser og fordømmelse.

Videre sorterte jeg inn mine funn i undertemaer. Artikler som omhandler egen seksuell lavalder for homofile og råd til foreldre ble plassert under temaet forførbingsbekymringer, og flere artikler ble plassert under temaet toleranse og aksept. Jeg fant også flere artikler og spørsmål sendt inn til *Norsk Dameblad* som omhandler kjønnsoverskridelser i form av gifte menn som går med dameundertøy for å komme seg vekk fra alkohol, som jeg til slutt plasserte i kategorien “kjønnsoverskridelser”.

Stortingsmeldinger og andre dokumenter

Jeg bruker også kilder som protokoller fra bispedømmet, lovendringer, samt avisartikler som omhandler temaer rundt lovendring og § 213 i analysen. For å finne disse temaene har jeg sett gjennom stortingsmeldinger og lovendringer fra 1950-1960 for å få med meg diskursen og potensielle endringer i ordlyd. Jeg gikk også tilbake til Gulatingslovens kristenrett og Christian Vs Norske Lov fra 1687 for å danne et bilde av hvordan lovverket har omtalt homoseksuelle gjennom historien. Jeg fant flere forslag om endring av § 213, som jeg plasserte både i tema aksept og toleranse, samt i forførbingsbekymring. Videre fant jeg protokoller fra bispemøte som omhandlet forslaget om å oppheve § 213, hvor bispedømmet var sterkt i mot. Dette plasserte jeg så i tema fordømmelse.

Brosjyren til DNF-48, “Hva vi vil”, som ble utgitt i 1951 ble brukt for å forklare hvordan de homoseksuelle selv beskrev sin situasjon. Dette ble et viktig bakteppe til analysekapittelet om homoseksualitet og dermed plasserte jeg det i temaet årsak og forebygging av homoseksualitet.

Tematisk analyse

I denne oppgaven bruker jeg hovedsakelig Braun og Clarkes (2006) tematiske analyse. Tematisk analyse i fortolkningsarbeid er en velegnet metode for å identifisere, analysere og rapportere mønstre av data. Prosessen med all kvalitativ forskning starter når forskeren begynner å legge merke til meningsmønstre og spørsmål av potensiell interesse i dataen som er innsamlet (Braun og Clarke, 2006). En analyse innebærer en konstant prosess som går frem og tilbake gjennom hele datasettet, de kodede utdragene av data og analysen av dataene som blir produsert. Analyse er ikke en lineær prosess, men heller en prosess hvor du beveger deg fram og tilbake gjennom faser. Datasett for Braun og Clarke er alle data fra det de kaller data korpus, eller alle data som er samlet fra et spesifikt forskningsprosjekt (2006), som blir brukt for en spesifikk analyse. Mitt datakorpus består av alle blader fra *Norsk Dameblad* i årene 1950-1960, i tillegg til lover og stortingsmeldinger, og referater fra bispemøter.

Braun og Clark lanserer en trinnvis modell, med seks faser for å demonstrere prosessen. I den første fasen, «familiarizing yourself with your data» (Braun & Clarke, 2006), gjør man seg kjent med dataene man har innsamlet så langt. En fordypning innebærer en «re-reading», eller en lesing av dataene på en aktiv måte. Man skal søke aktivt etter betydninger og mønstre helt fra starten av prosessen, da identifisering av mulige mønstre kan bli formet allerede mens man leser gjennom. Jeg startet med å lese igjennom alt av materiale jeg samlet inn fra *Norsk Dameblad* i årene 1950-1960. Jeg så hovedsakelig etter artikler som bruker ordet «homoseksuell» eller «homoseksualitet» direkte, men også ord som «annerledes» som grove kategorier. Disse overordnede kategoriene er nesten selvsagt i et prosjekt som dette, men det hjelper meg å få med alt som omhandler dette temaet. Jeg bruker også andre kilder som protokoller fra bispedømmet, samt artikler som omhandler kriminalisering av homofili og endringen av straffeloven § 213. Jeg har valgt å bruke disse artiklene for å sette datamaterialet fra ukebladene i en historisk og sosial kontekst.

Deretter begynner den formelle kodeprosessen i fase to: «generating initial codes» (Braun & Clarke, 2006, s. 18). I denne fasen starter produksjonen av koder fra dataen. Prosessen med koding er et organiseringsarbeid der dataene deles inn i meningsfulle kategorier, eller det Braun og Clarke kaller temaer. Fase tre kalles «searching for themes» (Braun & Clarke, 2006, s. 19) og beskriver starten på analysen av kodene samlet inn i tidligere faser. I denne fasen kommer temaene som brukes i analysen frem, og arbeidet med å sortere de forskjellige

kodene inn i temaer begynner. De temaene jeg fant i denne fasen er forførbingsbekymringer, forståelse, toleranse og aksept, kjønnsoverskridelser og fordømmelse. Her sorterer jeg videre inn mine temaer i «sub-themes» (Braun & Clarke, 2006, s. 20). Protokollen fra bispedømmet går inn i temaet fordømmelse, artikler og saker om en egen seksuell lavalder for homofile går inn under forførbingsbekymringer og flere artikler fra *Norsk Dameblad* går under toleranse og aksept. Jeg finner også flere artikler som omhandler kjønnsoverskridelser i form av gifte menn som går med dameundertøy, som jeg plasserer i et eget tema kalt «blandet». Dette er fordi jeg ikke var klar for å legge dette temaet bort, men at jeg måtte vurdere om og hvor det passet inn i oppgaven. Jeg valgte til slutt å legge artiklene inn under kjønnsoverskridelser.

Temaene jeg fant i fase tre blir gått igjennom i fase fire, kalt «reviewing themes» (Braun & Clarke, 2006, s. 20). Fase fire innebærer to nivåer av gjennomgang og avgrensning av temaer. Når alle temaene har de kodede dataene på plass og er sammenhengende, har man det Braun og Clarke kaller et «thematic map» (Braun & Clarke, 2006, s. 21), eller et tematisk kart.

Fase fem, «defining and naming themes» (Braun & Clarke, 2006, s. 22), begynner når man har et godt tematisk kart av all data som er funnet. Nå skal man definere temaene, som vil si å finne essensen i hva hvert tema handler om. Dette gjør man, ifølge Braun og Clarke, ved å gå tilbake til hver data i hvert tema og organisere i narrativ (Braun & Clarke, 2006). Man må identifisere historien som hvert tema forteller, og vurdere hvordan den passer inn i den overordnede historien man forteller i forhold til forskningsspørsmålene i oppgaven. Med utgangspunkt i Braun og Clarkes tematiske analyse er de endelige temaene i analysen følgende:

- forførbingsbekymring
- årsak og forebygging av homoseksualitet
- kjønnsoverskridelser
- stakkarsliggjøring og toleranse

Det er disse temaene jeg skal ta i bruk for å besvare oppgavens problemstilling. Den siste fasen, kalt «producing the report» (Braun & Clarke, 2006, s. 23) begynner når temaene er avklarte og arbeidet med analysen kan starter. Her begynner altså det ordentlige fortolkningsarbeidet.

Forskningsetiske refleksjoner

Forskningsetiske retningslinjer er viktige redskap for å sikre at forskningen organiseres og utøves forsvarlig. Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) beskriver retningslinjene som “.. rådgivende og skal bidra til å utvikle forskningsetisk skjønn og refleksjon, avklare etiske dilemmaer, fremme ansvarlig forskning og forebygge uredelighet” (NESH, 2023). I forskning generelt og kulturvitenskapelig forskning spesielt er del B) Hensyn til personer svært viktig å være oppmerksom på. Delen har følgende ordlyd:

Forskere har ansvar for alle personer som inngår i eller deltar i forskning. Forskere skal respektere deres menneskeverd og ta hensyn til deres personlige integritet, sikkerhet og velferd. Informert samtykke til å delta i forskning er et forskningsetisk hovedprinsipp (NESH, punkt B)

Man må også sikre at anonymitet er ivaretatt i forskningen man gjør. NESH forklarer anonymisering i punkt 20. som “... en strategi for å beskytte forskningsdeltakernes identitet og integritet” og “anonymisering innebærer å fjerne forbindelsen mellom personer og informasjon slik at opplysningene ikke kan spores tilbake til individet” (NESH, B, pkt. 20.). *Norsk Dameblad* har tatt et aktivt valg om å anonymisere de menneskene som sendte inn spørsmål, som har gjort det nær sagt umulig å finne ut hvem originale innsender er. Når det gjelder punkt 31 som omhandler svakstilte og sårbare grupper, vil jeg også argumentere for at min oppgave bidrar til å utvikle kunnskap om medlemmer av utsatte grupper, spesielt da fremstilling av homoseksualitet i dameblader er et tema det er forsket relativt lite på. NESH skriver at svakstilte og sårbare grupper har, historisk sett, ofte vært utsatt for uetisk forskning (NESH, pkt. 31). Det er også viktig å ha forståelse for at materialet jeg arbeider med må bli sett på som historisk materiale, og som et tekstmateriale jeg har ansvar for å sette inn i riktig kulturell kontekst.

Kapittel 3. Homoseksualitet i *Norsk Dameblad*

Innledning

I dette kapittelet skal jeg gå i dybden på hvordan *Norsk Dameblad* fremstilte homoseksualitet. Jeg ser blant annet på om de forstår homoseksualitet innen essensialistiske eller konstruktivistiske rammer, hvilke tematikker innenfor feltet blir tatt opp og hva som blir presentert som problematisk. Jeg vil gå inn på hvilke eksperter *Norsk Dameblad* trekker inn for å forklare årsaken til homoseksualiteten og hvilke tiltak som foreslås for å forhindre utbredelsen. Videre vil jeg presentere forførelsesbekymringen, som vist gjennom både *Norsk Dameblad*, Straffelovrådet og Bispemøtet i forkant bestemmelsen rundt opphevelsen av § 213. Til slutt vil jeg forklare *Norsk Dameblad* sin hovedinnstilling og hvordan de formidler dette.

Artikler presentert i *Norsk Dameblad*

Den første artikkelen kommer i utgave nummer 11 fra 1951, ved navn "Hvorfor blir så mange homoseksuelle?" Artikkelen gir et overblikk over boken *Hvorfor er de saadan? en studie over homosexualitetens problemer* (*Norsk Dameblad*, 1951, nr. 11). *Norsk Dameblad* presenterer boken som en «verdifull dansk bok som gir råd til motarbeidelse av homoseksualitet» (*Norsk Dameblad*, 1951, nr. 11). Boken var skrevet av Dr. Wagner Smitt, magister Mogens Højgaard, arvelighetsforskeren dr. Hans Rahbek Sørensen, sosiologen prof. Dr. Jur Theodor Geiger, psykoanalytiker dr. Nils Nielsen, kriminologen og universitetslektor Carl O. Christiansen og skoleinspektør C.C. Kragh-Müller. Dr. Jarl Wagner Smitt var en kjent mentalhygieniker og hovedredaktør av boken som var ment å bringe kunnskap til allmenheten om «disse forhold som stadig vekk blir sett på med fordømmelse og forakt» (*Norsk Dameblad*, 1951, nr. 11; figur 5).

Hvorfor blir så mange homoseksuelle?

Fordøm ikke, men les hva dr. Wagner Smitt
forteller om deres problemer

Verdifull dansk bok gir råd til motarbeidelse
av homoseksualitet

I Danmark er det nettopp kommet ut en bok som tar sikte på å motarbeide homoseksualiteten. Men ikke det alene, verkets hovedredaktør, den kjente danske mentalliggenikerer dr. Jarl Wagner Smitt, vil også med denne publikasjonen bringe kunnskap til oss alle om disse forhold som stadig vekst blir sett på med fordommelser og forakt. Kjære leser: legg derfor ikke straks fra Dem bladet med et skuldertrekk og si: det er da nåde på hva folk kan få seg til å skrive, men les! Dr. Wagner Smitt ser på homoseksualitet som en ulykke som må bekjempes, og i denne omtale av boken «Hvorfor er de saadant?» — hentet fra Politiken — peker han på en del av årsakene til at den slags «forhold» kan oppstå. I vårt neste nummer bringer vi et intervju med dr. Wagner Smitt, som har brakt viss interesse i forbindelse med denne boken. Det er en samtale om hva en mor skal fortelle sin datter. — Men her er litt om boken:

Det skal etter hva det fortelles finnes 100 000 homoseksuelle personer i Danmark. (Antallet i Norge er også meget høyt, selv om det ikke når de seksifrede tall.) På grunn av en dyp uvitenhet om hva homoseksualitet er, og om de forhold som fremmer kjærlighetsforhold mellom personer av samme kjønn, hersker det i store deler av befolkningen en utimelig fordømmende innstilling overfor denne gruppen mennesker. Det er dette som slås fast i boken «Hvorfor er de saadant», som under redaksjon av dr. Jan Wagner Smitt er kommet ut på Hans Reitzels forlag.

Homoseksualitet er en privatsak.

Homoseksualitet, sier det i boken, dreier seg først og fremst om et kjærlighetsforhold mellom to personer, det kan være to menn eller kvinner. Man hefter seg i alminnelighet ikke så mye ved forbindelser mellom kvinner, fordi de virker mindre iøyenfallende, men det er i det hele tatt galt å legge en annen moralsk målestokk på homoseksualitet enn på annen seksualitet. Et menneskes kjønnsliv er en privatsak, og det offentlige har ikke mer rett til å gripe inn overfor homoseksuelle forhold enn overfor andre seksuelle foreteelser. En bør bare gripe inn når mindreårige blir utsatt for forførelse, når bluferdigheten blir krenket og lignende.

Homoseksualitet kan motarbeides ved fornuftig oppdragelse.

Vi vet, sier forfatterne, at vi ved å snakke fritt ut kan vente oss motstand og indignasjon i vide kretser, fordi begrepet homoseksualitet nå engang i den offentlige mening har fått unaturlighetens store stempel og derfor er satt i klasse med sjofle historier og all slags umoral. Vi er alle enige om å bekjempe homoseksualiteten, for så vidt den kan tenkes å være betinget av uhensiktsmessige faktorer i vårt kultursystem, men de homoseksuelle vil vi ikke bekjempe.

En generell forklaring på hvorfor et menneske velger en partner av sitt eget kjønn, kan man ikke gi, men boken peker på en lang rekke faktorer som kan bidra til at homoseksualiteten er blitt så alminnelig. En av grunnene er hele vårt kultursystem og de forholdene vi vokser opp under med så megen seksuell fortiesl. Seksualinstinktet utformes i barnealderen og er i det vesentligste fastlagt i 15 års alderen. Det er derfor barnealderen vi må konsentrere oss om når vi skal prøve å influere på den seksuelle «forkjærlighet» i den ene eller annen retning. I denne forbindelse kan man bl. a. peke på gutte- og pikeklassene i våre alminnelige skoler. Kjønnene skal være meget sammen, men derfor kan de naturligvis godt utvikle seg i forskjellig retning etter evner og anlegg. Mens den pedagogiske oppgaven i primitive samfunn ofte er å unngå altfor stor intimitet, må vi snarere prøve å oppmuntre til større samvær mellom piker og gutter. En tenker selvfølgelig ikke her på seksuelt samliv før tiden, men på naturlig kameratskap. Isolasjonen mellom kjønnene gjør dem fremmede for hverandre, ja, ofte fiendtlig innstilt, og det kan føre til homoseksuell preging med derav følgende psykologiske konflikter. I utpregede mannssamfunn hvor det hersker autoritært styre og militær innstilling, forekommer det megen homoseksualitet. Det er ofte, også i vårt samfunn, en åndelig mur mellom de to kjønn fordi de holdes for meget atskilt. Det kan føre til keitethet og sjenerthet, og kan hende er dette en av grunnene til at enkelte dras mot sitt eget kjønn.

Sjansene for å endre vår fordømmende mentalitet.

Homoseksualitet er en utviklingsmulighet hos alle og henger sammen med den åndelige eller fysiske isolering mellom piker og gutter, samt vår tids idealisering av de mannlige egenskaper. Ved å gjøre alt for å forandre disse forholdene kan man motvirke homoseksualiteten. Man må prøve å finne årsaken til det som skjer, finne forklaringen. Gjør man det, vil det også bli lettere å lede driftene i den riktige retning.

Dr. Wagner Smitt har skrevet den største delen av boken, hans øvrige medarbeidere er magister Mogens Højgaard, arvelighetsforskeren dr. Hans Rahbek Sørensen, sosiologen prof. dr. jur. Theodor Geiger, psykoanalytiker, ren dr. Nils Nielsen, kriminologen, universitetslektor Carl O. Christiansen og skoleinspektør C. C. Kragh-Müller. Samtlige forfattere går inn for å prøve å hindre utbredelsen av homoseksualitet og derigjennom bidra til lykkeligere forhold mellom menneskene, mindre motsetning mellom mann og kvinne, mellom menn innbyrdes, mellom foreldre og barn og lærere og elever.

Og i neste nummer bringer vi som nevnt et interessant intervju med den kjente danske legen.

Figur 5: "Hvorfor blir så mange homoseksuelle?" Norsk Dameblad, 1951, nr. 11

I utgave nr. 12 fra 1951 blir det tatt opp generelle spørsmål om seksualitet i artikkelen “Seksualopplysning er ikke nok!”. I artikkelen henvender *Norsk Dameblad* seg nok en gang til dr. Smitt for å få svar på hva man skal fortelle sine barn om seksualitet. Dr. Smitt sier at det seksuelle ikke er et isolert fenomen, men heller et ledd i livsinningstiltingen og legger vekt på at det er svært få kulturer som har et like strengt syn på seksuallivet som den kulturen vi lever i (*Norsk Dameblad*, 1951, nr. 12). Han trekker videre frem Kinsey-rapporten for å forklare avviket når det gjelder det seksuelle mellom de forskjellige gruppene og vektlegger at å skille jenter og gutter i skolealder kan føre til at barna “flykter tilbake til sitt eget kjønn” og at dette kan bidra til homoseksualitet (*Norsk Dameblad*, 1951, nr. 12).

I utgave nr. 12, 1955, med overskriften «De homoseksuelle og loven», går *Norsk Dameblad* inn på forføring og egen seksuell lavalder for homoseksuelle. Innsenderen av historien i artikkelen, undertegnet «En Mor», var blitt svært oppskaket av et innlegg hun hadde lest i en Oslo-avis hvor «Svensk homoseksuell averterte etter 15-åringer. Skulle hjelpe dem med kost og losji» (*Norsk Dameblad*, 1955, nr. 12; figur 6).

Etter at vi fikk spalten «Kan vi hjelpe», viser det seg at vi har fått en ny oppgave i bladet. Leserne kommer ikke bare med korte spørsmål om sine egne vanskeligheter, de sender også forespørsler om samfunnsproblemer som de gjerne vil vite mer om enn de selv gjør.

Artikkelen i dag «De homoseksuelle og loven» er typisk for disse inseratene. Vi mottok den fra en leser som undertegner seg «mor». Hun var blitt oppskaket ved innlegg som nylig sto i en Oslo-avis.

Svensk homo- seksuell averterte etter 15-åringer

*«Skulle hjelpe dem
med kost og losji»*

Figur 6: "De homoseksuelle og loven". *Norsk Dameblad*, utgave 12, 1955.

Artikkelen beskriver en ung pike, Sigrund, som innsender møtte i lobbyen på et hotell. Sigrund ville sjekke inn på hotellet med en eldre kvinne. Innsender beskriver den eldre kvinnen som en kvinne i førtiårene som var «strengt og meget korrekt kledd», og at det var noe bestemt over hele hennes person (*Norsk Dameblad*, 1955, nr. 12). Sigrund blir beskrevet som den rake motsetningen, tynn og hengslete. Etter et mislykket forsøk på å få et dobbeltværelse, oppstår det en diskusjon mellom de to kvinnene og Sigrund tar med seg koffertene sine og går ut av hotellet. Innsender går etter henne og tilbyr henne å bli med hjem for å spise middag med familien. Sigrund takker ja, og etter middagen kommer de to i snakk om Sigrunds historie. Sigrund forteller om sin ungdomstid som «veggpryd» på grunn av haltingen hennes. Hun ble mye mobbet av guttene på danseskolen, og det gjorde til at Sigrund ble sittende igjen mens de andre danset. Hun forteller at da hun var 17 år kom det en fremmed pike til byen, som elsket å danse, og hun og Sigrund danset ofte sammen etter radioen.

Jeg ønsket at vi kunne danse time etter time – ja helst i all evighet. Dette var livet. Jeg lengtet alltid etter at hun skulle komme. Hennes faste grep i meg, og musikkens rytmer tryllebandt meg fullstendig. Jeg var besatt. Men hun forstod aldri hva denne dansen betydde for meg (*Norsk Dameblad*, 1955, nr. 12).

En dag fortalte venninnen at hun var forlovet og ikke kunne danse med Sigrund lenger. Sigrund forteller at hun ble så ulykkelig at hun tenkte på å ta sitt eget liv. Etter dette foreslo Sigrund til sin mor at hun skulle flytte til Oslo for å ta svenneprøven og starte livet på nytt. Det var her Sigrund møtte den eldre kvinnen fra hotellet. Sigrund fortalte at hun var fengslet fra første øyeblikk, og videre:

Hun tok meg med overalt, jeg traff en mengde mennesker, som jeg var stolt over å lære å kjenne, og alt foregikk så lett i de kretsene vi omgikk, i hvert fall tilsynelatende. Jeg var så lykkelig for at hun tok meg med, jeg følte for første gang at jeg også var med på livet, jeg var ikke veggpryd lengre. Dette gjorde meg så svak og hengiven at jeg begynte å vise min takknemlighet med små kjærtegn, et kyss, en omfavelse (*Norsk Dameblad*, 1955, nr. 12).

Sigrund fortalte at menn alltid hadde skuffet og såret henne, og at hun var redd for dem, mens hos den eldre kvinnen hadde hun funnet både kjærlighet og ømhet. Men ettersom tiden gikk hadde hun forstått at det måtte ta slutt, og lagt merke til at det ble hvisket og tisket om de to. Sigrund hadde begynt å synes vennskapet mellom de to var blitt latterlig, og nesten ekkelt, som førte til at Sigrund begynte å forakte både seg selv og den eldre kvinnen.

Innsenderen av historien, «En Mor», rådet Sigrund til å dra hjem til sin mor og skriver til *Norsk Dameblad*; «Jeg følte jeg gikk utenom et vanskelig emne, men jeg hadde jo ingen forutsetninger for å diskutere dette» og avslutter med:

Er homoseksualitet straffbart etter loven? Hva skal vi foreldre gjøre for å vegre barna våre mot eldre homoseksuelle? Burde jeg ha gjort politiet oppmerksom på denne saken og hindret Sigrunds «venninne» i å ødelegge andre unge? (*Norsk Dameblad*, 1955, nr. 12).

Utgave nr. 43 fra 1957 presenterer artikkelen “De som føler annerledes”, hvor de blant annet tar opp boken *Vi som føler annerledes*, skrevet av Øivind Eckhoff under pseudonymet Finn Grodal. Artikkelen har et annet preg i seg enn de andre artiklene om homoseksualitet. De trekker blant annet frem at boken til Finn Grodal får dem til å “rødme av skam” og “ruske grundig opp i oss” (*Norsk Dameblad*, 1957, nr 43). Artikkelen trekker også frem den britiske Wolfenden-rapporten for å vise til internasjonal forskning på feltet om homoseksualitet og hvordan kirken stilte seg positive til rapporten.

Den homoseksuelle som en egen art?

I *Seksualitetens historie* (2020) trekker Foucault frem hvordan den nye forståelsen av sammekjønns seksualitet, og den nye kategorien homoseksuell gjorde den homoseksuelle en “art” på slutten av 1800-tallet, en egen kategori mennesker. Den homoseksuelle identitetskategorien oppstod av en rekke diskurser om arter og underarter av homoseksualitet, sånn som seksuell inversjon, pederasti og «psykisk hermafroditisme» innenfor seksualvitenskapene. Dette muliggjorde en framgang for de sosiale kontrollformene når det kom til homoseksualitet, men diskursene muliggjorde også en «motdiskurs»: Homoseksualiteten begynte å kreve sin legitimitet (Foucault, 2020, s. 113). Det har alltid eksistert menn og kvinner som drev med erotisk kjærlighet med sitt eget kjønn, men det

nittende århundre har fungert som opprinnelsen til en moderne homoseksuell identitet (Beachy, 2014, s. xiii) Beachy trekker frem forståelsen av erotisk tiltrekning av samme kjønn som et grunnleggende element i individets biologiske eller psykologiske sammensetning, og mener at homofili dermed har blitt definert og konstruert rundt debatten om den medfødte karakteren til seksuell identitet, enten den er styrt av biologi eller kultur, arv eller miljø (Beachy, 2014, s. xv)

Norsk Dameblad lar ulike eksperter uttale seg om fenomenet. Dr. Jarl Wagner Smitt var forfatteren til *Hvorfor er de saadan? en studie over homosexualitetens problemer*, og det er altså noe av den fremste ekspertisen de trekker fram. Ifølge Dr. Smitt i *Norsk Dameblad* blir seksualinstinkt utformet i barnealderen, og man må derfor konsentrere seg om barn når man skal prøve å «influere på den seksuelle forkjærligheten i den ene eller andre retning» (*Norsk Dameblad*, 1951, nr. 11). Han mener at mens den pedagogiske oppgaven i primitive samfunn ofte var å unngå altfor stor intimitet mellom kjønnene, må man snarere oppmuntre til større samvær mellom jenter og gutter, og at for stor isolasjon mellom kjønnene kan føre til «homoseksuelle preging med derav følgende psykologiske konflikter» (*Norsk Dameblad*, 1951, nr. 11). Fellesskoleprinsipp ble tatt opp som en løsning, da man mente at vanskelighetene som oppstod ved at man ikke sosialiserte gutter og jenter sammen, kunne bli så store at barna flyktet tilbake til sitt eget kjønn og at årsaken til homoseksualitet er å finne i disse forholdene (*Norsk Dameblad*, 1951, nr. 11).

Homoseksualitet blir her beskrevet som en utviklingsmulighet som ligger hos alle, og henger sammen med den åndelige eller fysiske isoleringen mellom jenter og gutter, og ved å gjøre alt for å forandre disse forholdene kan man motvirke homoseksualiteten. Ved å finne årsaken til at mennesker blir homoseksuelle, kan man prøve å forhindre utbredelsen av homoseksualitet, og derigjennom bidra til lykkeligere forhold mellom mennesker samt mindre motsetning mellom mann og kvinne og mellom menn innbyrdes (*Norsk Dameblad*, 1951, nr. 11). Selv om *Norsk Dameblad* i hovedsak legger seg på en tolerant linje, så er det likevel klart at homoseksualitet her sees på som noe uønsket.

I avsnittene over, ser vi i liten grad essensialistiske forståelser av den homoseksuelle som en som er født som medlem av en «egen art». Tvert imot sees homoseksualitet som en utviklingsmulighet som ligger hos alle, men som det er ønskelig å forhindre. Det antydes at homoseksualitet er et resultat av isolasjon mellom kjønnene, samt at det kan motvirkes ved å

forandre disse forholdene. Det legges vekt på å finne en årsak til homoseksualitet for å forebygge og motvirke, og dermed er det ikke en essensialistisk forståelse av homoseksualitet som sådan, da en essensialistisk oppfatning vil være at det er umulig å endre eller helbrede. Det at de mener at å forhindre isolasjon mellom gutter og jenter i skolealder vil forebygge homoseksualitet viser til at de mener en homoseksualitet identitet kan formes av samfunnet og miljøet rundt, noe som heller er i tråd med en konstruktivistisk forståelse. John D'Emilio, som har en konstruktivistisk forståelse av homoseksualitet, beskriver følgende:

Claims made by gays and nongays that sexual orientation is fixed at an early age, that large numbers of visible gay men and lesbians in society, the media and the schools will have no influence on the sexual identities of the young, are wrong (D'Emilio, 1993, s. 244).

Finn Grodal tar opp spørsmålet om homoseksualitetens årsaker og fastslår at vitenskapen ikke kjenner årsakene, men at alle mennesker bærer «spiren til både homoseksuell og heteroseksuell legning» (*Norsk Dameblad*, 1957, nr. 43), noe jeg vil gå nærmere inn på i neste avsnitt.

Årsaker til homoseksualitet

Homoseksualitet ble ofte knyttet til psykisk sykdom, og mange leger og psykologer var fast bestemt på å finne en biologisk årsak til homoseksualitet, blant annet via hormonelle endringer eller avvik. Ofte ble disse avvikene tolket som et resultat av traumatiske barndomsopplevelser, for eksempel dårlig forhold til foreldre (Grodal, 1957, s. 77). Dette nye synet på homoseksualitet som legning og som patologi, gjorde at man også ble svært opptatt av årsaken til homoseksualiteten. I artikkelen “De som føler annerledes” fra 1957 trekker *Norsk Dameblad* frem boken til Finn Grodal *Vi som føler annerledes* (1957) og mener at alle foreldre burde lese boken, da Grodal tar opp spørsmålet om forebyggelse av homofili: “Hvis han har rett i sin teori, blir det daglig begått skjebnesvangre feil i oppdragelsen av barna” (*Norsk Dameblad*, 1957, nr. 43)

Grodal greier ut om ulike teorier rundt homoseksualitetens årsaker i boken *Vi som føler annerledes* (1957) og nevner blant annet psykiateren Richard von Krafft-Ebing som oppfattet homoseksualitet som en sjelelig sykdom og at en slik «seksuell psykopati» i noen tilfeller er

medfødt (Grodal, 1957, s. 67). Krafft-Ebing utga i 1886 et medisinsk kompendium kalt *Pschyopathia Sexualis* hvor han lanserte begrep som «antipathic sexual instinct» forklart som å mislike det en skal finne attraktivt basert på ens eget kjønn, «eviration», en forandring av karakter hvor en manns følelser blir til de av en kvinne, «defemination», hvor en forandring av en kvinnes følelser blir til de av en mann og «metamorphosis sexualis paranoica» som forklares som den psykotiske vrangforestillingen om et ens kropp forvandlet seg til et annet kjønns (Stryker, 2008, s. 54). Videre nevner Grodal sexologen Dr. Magnus Hirschfeld, som anså homoseksualitet for som «et uttrykk for legemlig og sjelelig tvekjønnethet» (Grodal, 1957, s. 67). En tredje forsker ved navn Richard B. Goldschmidt mente at visse arter av sommerfugler hadde kjønnslige mellomformer (intersex) hvor noen av sommerfuglene hadde et ytre som hanner, men et genetisk anlegg som hunner. Goldschmidt mente at dette også forekom blant mennesker og utgjorde forklaringen på mannlig inversjon (Grodal, 1957, s. 67). Dette argumenterte Grodal imot, da han mente teorien led av åpenbare svakheter. Det ga ingen forklaring på kvinnelig homoseksualitet og ikke på årsaksforholdet hos de «ikke-feminine blant mennene» (Grodal, 1975, s. 68). Grodal trekker også frem hormonforskningen som en av de mest kjente biologiske årsaks-teoriene og forklarer den som at homoseksualitet skyldes et overskudd av det motsatte kjønns seksuallhormoner. Denne teorien argumenterer han også imot og mener at det i senere år ble foretatt en rekke undersøkelser av hormonforhold hos homofile og heterofile, men at man ikke fikk noe brukbart bevis for teorien (Grodal, 1957, s. 68). Det ble blant annet forsket på om homofile menn hadde lavere testosteron enn heterofile menn og at lesbiske kvinner hadde lavere østrogen eller høyere testosteron enn heterofile kvinner, uten at de fant noen nevneverdige forskjeller (DeLamater & Hyde, 1998, s. 12). Det var fortsatt flere homofile som selv mente at denne teorien var forklaringen på hvorfor de var homofile. Den essensialistiske forståelsen av at homoseksualitet var en konstant og medfødt egenskap kan ha bidratt til å gjøre det lettere å forklare homoseksualitet som noe de ikke kunne endre eller noe de hadde valgt. Videre trekker Grodal frem allmenne kulturfaktorer som en potensiell årsak til homoseksualitet. Han mener at seksualfiendtlig oppdragelse og generell seksualfiendtlighet i kulturen kan bidra til å skape homoseksualitet og at den fysiske atskillelsen mellom gutter og jenter i skolen skaper en fremmedfølelse overfor det annet kjønn som kan resultere i homoseksualitet (Grodal, 1957, s. 77). Denne forståelsen er i tråd med Dr. Jarl Wagner Smitt som mente at homoseksualitet kunne forebygges ved å skape mindre forskjeller mellom jenter og gutter og et fellesskoleprinsipp.

I intervjuet med *Norsk Dameblad* forteller Grodal at det kan hende at et ungt menneske etter å ha hatt kontakt med en homoseksuell, slår helt over i homoseksualitet, men Grodal spør seg om det ikke er like bra at et menneske med homofile tendenser oppdager sin egenart mens han ennå er ung, da han før eller senere likevel vil slå over og tragedien vil bli så meget større hvis vedkommende allerede er gift og kanskje har barn (*Norsk Dameblad*, 1957, nr. 43). Grodal synes altså å være opptatt av homoseksualitet som en grunnleggende “egenart” hos individet, enten denne er medfødt eller ervervet i barndom og ungdom. *Norsk Dameblad* trekker inn Professor Professor Ørnulf Ødegaard, som var medlem av Straffelovrådet på 1950-tallet. Han uttalte derimot at senere års undersøkelser hos et til dels ganske stort materiale har vist at homoseksuelle opplevelser i ungdomsårene i svært mange tilfeller ikke har hatt noen som helst innflytelse for seksualdriftens utvikling mot det normale senere (*Norsk Dameblad*, 1955, nr. 12). Han ser ut til å mene at dette er ganske vanlige foreteelser, som slett ikke trenger å handle om noen iboende “egenart”. *Norsk Dameblad* ser ut til å helle mer mot Grodals forståelse, og trøster med at det kan se ut til de unge som kommer opp i «slike vanskeligheter» kan ha spiren til homoseksualitet i seg fra barneårene og henviser til at Sigrund kan være en av de som har hatt spiren til homoseksualitet i seg fra barneårene: «Hun uttaler seg sin mistro til menn, hun er redd dem. Hennes måte å oppføre seg på overfor begge venninnene, både den unge piken hun danset med, og den eldre hun var sammen med i Oslo, virker i hvert fall på oss som noe utenfor det normale» (*Norsk Dameblad*, 1955, nr. 12). Kanskje *Norsk Dameblad* også mener at det er like bra at et menneske med homofile tendenser oppdager sin egenart mens han ennå er ung?

Dr. Wagner Smitt så på homoseksualiteten som en ulykke som måtte bekjempes og var opptatt av å finne årsakene til hvorfor noen er homoseksuelle. I utgave nr. 11 fra 1951 (Figur: 5) mente Dr. Smitt at man ikke kunne gi en forklaring på hvorfor et menneske velger en partner av sitt eget kjønn, men at det kan finnes en lang rekke faktorer som kan bidra til at homoseksualiteten er blitt så alminnelig. Han peker på at en av grunnene er kultursystemet og den seksuelle fortielse (*Norsk Dameblad*, 1951, nr. 11). DNF-48 er kanskje de som legger seg på en tydeligst essensialistisk linje. De tar også opp spørsmålet om årsaken til homoseksualitet i brosjyren “Hva vi vil” fra 1951. Der skriver de at homoseksualitet ikke er en ervervet egenskap og at ut fra sine erfaringer og forhold mener de at homoseksualitet som regel er medfødt (“Hva vi vil, 1951, s. 7). De trekker frem at alle barn og ungdommer får den samme heteroseksuelle oppdragelse i skole og hjem og at omgivelsene har en utelukkende heteroseksuell innflytelse. De påpeker at psyko-analytikere er på tynn is når de mener

påvirkning i barneårene fører til homoseksualitet, altså at homoseksualitet er en rent ervervet egenskap (“Hva vi vil, 1951, s. 7). Homoseksuelt samkvem kan oppstå i situasjoner hvor man utelukker heteroseksuell erotikk, men DNF-48 påpeker at dette ikke må oppfattes som et uttrykk for det de kaller ekte og varig homoseksualitet. De trekker frem at det er et skille mellom homoseksuelle handlinger og homofil innstilling, hvor den situasjonsbetingede og uekte homoseksualiteten vil gå over, mens den ekte varer livet ut (“Hva vi vil”, 1951, s. 7). Her viser DNF-48 altså en helt og holdent essensialistisk forståelse av homoseksualitet, hvor de nekter for at homoseksualitet er miljøpåvirket og at det er en egenskap man kan anskaffe seg. De legger stor vekt på naturen og at dette er en iboende egenskap fra fødsel av og som vil vare livet ut.

I utgave nr. 12 fra 1951 blir det tatt opp generelle spørsmål om seksualitet, hvor de også nevner det strenge og snevre synet på seksuallivet i kulturen, og her mener de at en mer naturlig, realistisk og angstfri innstilling til hele seksuallivet vil være det beste middel mot dobbeltmoralen som var karakteristisk i den vestlige sivilisasjon (*Norsk Dameblad*, 1952, nr. 12). Dr. Smitt representerer dermed nettopp det som Foucault beskriver i undertrykkelseshypotesen, forståelsen av at seksualitet har blitt fortiet og undertrykt. Mer seksuell opplysning og mer naturlig samvær mellom jenter og gutter ville føre til en sunnere og mer naturlig utvikling av seksualitet, og dermed også forebygge homoseksualitet. Foucault argumenterte mot forståelsen av at den viktorianske seksualmoralen førte til fortielse og undertrykking av kjønnslivet. Han mente at det som har blitt fremstilt som en tidsalder av undertrykkelse og sensur slett ikke ble det, og viser til en diskursiv eksplosjon omkring kjønn og seksualitet innenfor både medisineringsen gjennom nervesykdommene, så psykiatrien som var opptatt av søket på utskeielser, «bedraget mot forplantninger» og seksuelle perversjoner og så til slutt til strafferetten som lenge har vært opptatt av seksualiteten (Foucault, 2020, s. 40). Foucault stiller seg noe kritisk til tanken om at seksualitet har vært et tabubelagt emne som har vært undertrykt gjennom taushet og sensur. Samtidig ser vi at det er en utbredt kulturell forestilling at seksualiteten må frigjøres gjennom mer åpenhet og mer samtale, nettopp slik som Dr. Smitt tok til orde for. *Norsk Dameblad* og deres populære spørrespalte som tok opp mangfoldige spørsmål som omhandlet seksualitet er et uttrykk for nettopp den diskursive eksplosjonen på feltet kjønn og seksualitet som Michel Foucault skriver om.

Det at *Norsk Dameblad* trekker inn eksperter som leger og psykologer for å forklare fenomenet som noe “unormalt” kan ses i sammenheng med seksualitetshierarkiet til Gayle

Rubin som blir presentert i artikkelen *Thinking Sex: Notes for a Radical Theory of the Politics of Sexuality* (1984). Hun har utviklet ulike modeller, hvor en modell viser en generell versjon av det seksuelle verdisystemet som mener at seksualitet som er normal og naturlig, ideelt sett burde være heteroseksuell, monogam og reproduktiv seksualitet. Det er denne type seksualitet som havner innenfor det hun kaller “the charmed circle”. Enhver seksualitet som bryter disse reglene blir dermed «unormal», og havner utenfor (Rubin, 1984, s. 151). Hennes andre modell viser til drakampen og de stadige kulturelle forhandlingene om grensene for god og dårlig seksualitet. Denne «linjen» skal skille mellom hellig, trygg og sunn seksualitet og all annen atferd som forstås som farlig, og bare handlinger på den gode siden av linjen tildeles moralsk kompleksitet. Dermed blir heteroseksualitet normalt og riktig, og homoseksualitet, på den andre siden av linjen, blir frastøtende og unormalt (Rubin, 1984, s. 151). Rubin trekker frem at jo lenger vekk fra linjen en handling er, jo mer blir den gjengitt som en problematisk og umoralsk:

Promiscuous homosexuality, sadomasochism, fetishism, transsexuality, and cross-generational encounters are still viewed as unmodulated horrors incapable of involving affection, love, free choice, kindness or transcendence (Rubin, 1984, s. 154).

Samtidig viser Rubin hvordan disse grensene ikke er statiske, og hvordan endringer og reforhandlinger kan foregå. I *Vi som føler annerledes* forsøker Grodal å forhandle homoseksualitet over på den «normale» og «riktige» siden ved å skape et større skille mellom homoseksualitet og såkalte perversjoner. Han forklarer begrepene ekshibisjonisme, sadister og machochister og mener at en konsekvent homofil innstilling utgjør i seg selv ingen hindring for et rikt kjærlighetsforhold og at i betraktning av dette burde «ethvert intellektuelt redelig menneske kunne innse det meningsløse i å slå homoseksualiteten i hartkorn med perversjonene» (Grodal, 1957, s. 25/26). Dette skillet ser vi også i brosjyren til DNF-48 fra 1951 hvor de skriver at det har blitt vanlig å betegne de homofile som “perverse, abnorme eller unormale” (“Hva vi vil”, 1951, s. 5), men de som betegner homofili på den måten kun er ute etter å tilkjennegi erotikken som mindreverdige og frastøtende og at det forekommer forskjellige former for perversitet også blant de heteroseksuelle (“Hva vi vil, 1951, s. 5).

I britiske medier ble lesbiske kvinner, eller kvinner som hadde sex med andre kvinner, presentert som ungdommen som hadde valgt feil vei, eller den voksne kvinnen som

ikke kunne kontrollere følelsene sine. Historiene var ofte sammenvevd med psykiatriske diskurser (Oram, 2012, s. 44). Denne medikaliseringen av seksualiteten og homoseksualiteten fungerte som en form for sosial kontroll som skulle vekke oppmerksomhet, påkalle diagnoser og oppsamle rapporter (Foucault, 2020, s. 40). Som tidligere nevnt ble homoseksualitet kategorisert som en sykdomsdiagnose fram til 1982, og i intervjuet med Finn Grodal i en Oslo-avis spør intervjueren om det finnes noen måte å helbrede homofili på. Grodal svarer: «Vi betrakter ikke vår tilstand som en sykdom. Og den kan ikke «helbredes». Det finnes homoseksuelle som innbiller seg at de «skal komme over» sin homoseksualitet ved å gifte seg. Dette er en av de mest skjebnesvangre følger av den manglende opplysning» (*Norsk Dameblad*, 1957, nr 43). Det er altså ulike syn omkring årsakene til homoseksualitet som kommer til orde i *Norsk Dameblad*. Få av aktørene fremstår som veldig skråsikre her, mens DNF-48 fremstår som den aktørene med en tydeligst essensialistisk forståelse. Om dette var et strategisk valg i denne opplysningsbrosjyren, eller om det var det eneste synet som var representert i organisasjonen, er uklart. Øyvind Eckhoff, alias Finn Grodal, var en av lederskikkelsene i DNF-48. Det han skriver om årsaker i *Vi som føler annerledes* fremstår som mer opptatt av samfunnsmessige årsaker enn brosjyren “Hva vi vil”.

Forførelse

“Frykten for at homoseksualiteten er av smittsom karakter, er helt ubegrunnet og skriver seg fra uvitenhet om de faktiske forhold” (“Hva vi vil”, 1951, s. 7)

Dette sitatet sier kanskje noe om hvorfor DNF-48 var eksponenter for en essensialistisk forståelse. Forføringsteorien var en av grunnene til at homoseksuelle ble fryktet og uglesett. Historiene om eldre homoseksuelle som forførte yngre, tilsynelatende heteroseksuelle ungdommer, opptok flere innsendere av *Norsk Dameblad* og dette temaet dukker opp i flere artikler. Den største bekymringen var ikke homoseksualitet i seg selv, noe vi kan se gjennom en undersøkelse *Norsk Dameblad* beskriver, gjort av en engelsk avis. De har gjennomført en gallupundersøkelse hvor 4000 kvinnelige lesere fylte ut et spørreskjema og til slutt ble halvparten valgt ut til undersøkelsen. *Norsk Dameblad* spesifiserer at undersøkelsen gjelder for engelske kvinner, men at de er sikre på at svarene også passer for norske forhold (*Norsk Dameblad*, 1957, nr. 1). På spørsmål om hva kvinnes syn på kjærlighet mellom mennesker av samme kjønn er, svarer 53% av de gifte kvinnene at de føler avsky og er sjokkert, mens

nesten halvparten av de ugifte kvinnene (48%) sier at de heller føler medlidenhet enn avsky (*Norsk Dameblad*, 1957, nr. 1). Setninger som «homoseksualitet er avskyelig, men man må vise de homoseksuelle medlidenhet» og «hvis begge parter er voksne må forholdet bli en sak mellom de to, ikke som vedkommer andre» vinner terreng i samme undersøkelse (*Norsk Dameblad*, 1957, nr. 1). Dette er også første gang *Norsk Dameblad* omtaler homoseksualitet som “kjærlighet mellom mennesker av samme kjønn”, et interessant ordvalg som sender sterke positive signaler. I undersøkelsen forteller en ung kvinne om sine egne erfaringer. I sin trang til kjærlighet, som hun ikke hadde fått av sin mor som døde tidlig, «kom hun under innflytelse av en eldre kvinne, men etter en tid fikk hun uvilje mot forbindelsen» (*Norsk Dameblad*, 1957, nr. 1). *Norsk Dameblad* vektlegger videre at homoseksuelle forbrytelser mot mindreårige gir anledning til enstemmig fordømmelse og at det samme gjelder dem som «praktiserer homoseksualitet for vinnings skyld» (*Norsk Dameblad*, 1957, nr. 1). De skriver også at noen av kvinnene syntes bent fram å være nysgjerrige etter å få vite hva det egentlig er som foregår (*Norsk Dameblad*, 1957, nr. 1).

Bekymringen for at eldre homoseksuelle skulle forføre ungdommen og lede dem på ville veier, opptok mange, noe som kommer til syne i spørsmålet «En mor» sender inn i utgave nr. 12 fra 1955 som omhandler Sigrund. *Norsk Dameblad* forsøker å dempe disse bekymringene og viser til Ødegaard og at det etter nyere undersøkelser er grunn til å tro at homoseksuelle handlinger hos ungdommen langt ofte foregår mellom jevnaldrende ungdom enn mellom en ungdom og en eldre person (*Norsk Dameblad*, 1955, nr. 12).

Forføringsbekymringen ble så stor i samfunnet at spørsmålet om egen seksuell lavalder for homoseksuelle for alvor ble tatt opp. Mens Straffelovrådet mente at § 213 i sin daværende form burde oppheves, så var både Straffelovrådet og Helsedirektøren enige om at man burde gi unge mennesker et særlig strafferettslig vern mot eldre homoseksuelle, og at forslaget bygget på den tanke at det er skadelig for et menneske i den påvirkelige ungdomstiden og utsettes for «homoseksuelle erfaringer og komme opp i et homoseksuelt miljø» (*Norsk Dameblad*, 1955, nr. 12). Både Danmark og Sverige hadde på 1950-tallet en egen seksuell lavalder for homofile. I Danmark var det i etterkrigsårene lovlig med sex mellom personer av samme kjønn, dog ifølge § 225 i Borgerlig Straffelov af 1930, var den seksuelle lavalder for «sådanne forhold» 18 år (mot 15 for heteroseksuelle forhold). Lavalderen var 21 år i tilfellene hvor noen misbrukte «en paa Alder og Erfaring beroende Overlegenhed» til å forføre en person av samme kjønn. I løpet av 1955 og 1956 ble i alt 297 menn dømt for «kønslig

usædelighet med en person af samme køn» under 18 år og/eller under 15 år. Det var en sterk økning i domfellelser i forhold til de foregående årene, og i 1957 sank antallet til 97 (Kristiansen, 2008, s. 174). I 1961 innførte man i Danmark den såkalte “grimme lov” som slo fast at en person som «mot betaling eller løfte om betaling forsøkte å oppnå kjønnslig forbindelse med en person av samme kjønn under 21 år, skulle straffes med fengsel i opptil ett år» (Kristiansen, 2008, s. 189). Denne loven var ment å forhindre forførelse til homoseksualitet. I 1975 ble den seksuelle lavalderen for homoseksuelle forhold likestilt med heteroseksuelle forhold og satt til 15 år. I Sverige var homoseksualitet blitt avkriminalisert i 1944, men den homoseksuelle lavalderen var 18 år (i mot 15 for heteroseksuelle forhold) og som i Danmark, 21 år i enkelte tilfeller (Kristiansen, 2008, s. 189). I *Hvorfor er de saadan? en studie over homosexualitetens problemer* mener Dr. Smitt at et menneskes kjønnsliv er en privatsak og at det offentlige ikke har mer rett til å gripe inn overfor homoseksuelle forhold enn overfor andre seksuelle forteelser. Bortsett fra når det er snakk om forførelse: «En bør gripe inn når mindreårige blir utsatt for forførelse, når bluferdigheten blir krenket og lignende» (*Norsk Dameblad*, 1951, nr. 11). Gjennom å legge vekt på at unge mennesker kan bli forført av eldre homoseksuelle mennesker, legger de også vekt på at man kan bli homoseksuell uten at man nødvendigvis er født sånn. Forførelsesteorien bygger da altså på en konstruktivistisk idé, og forføring må forhindres for å forhindre spredningen av homoseksualitet. DNF-48, på sin side, trekker frem i sin brosjyre “Hva vi vil” at den som er heteroseksuell av natur, ikke vil kunne bli homofil til tross for påvirkning. De vektlegger at ekte homoseksualitet ikke vil kunne “ervertes” uten at det finnes en naturgitt disposisjon for det (“Hva vi vil”, 1951, s. 7). De argumenterer altså for at den utbredte forføringsteorien er feil, og at ingen spesiell lavalder trengs for homoseksuelle. I et intervju fra en Oslo-avis med Finn Grodal, spør de om det ikke stemmer at homoseksuelle ofte forgår seg mot barn, hvor Grodal svarer: «Er det ikke også heteroseksuelle som gjør det? Men derfor kan man vel ikke generalisere og si at alle heterofile begjærer barn. Like urimelig er det å si det om homoseksuelle» (*Norsk Dameblad*, 1957, nr. 43).

”Fordøm ikke”

Snart er det jøder, kvinner og snart vanføre som uten minste forsøk på en saklig begrunnelse plasseres på et lavere plan. Dog er der neppe noe område der fordommene gjør seg sterkere gjeldende enn når det gjelder homoseksuelle. Et menneskes verdi beror ikke på hans seksuelle innstilling er som flertallets eller er en unntagelse, men på om driften som det nu engang er, forvaltes med sunn og edel menneskelighet (*Norsk Dameblad*, 1957, nr. 43)

Norsk Dameblad trekker frem forordet til dr. med Hjalmar Helweg til Finn Grodals bok *Vi som føler annerledes* hvor han påpeker hvordan ulike grupper i samfunnet blir plassert på et lavere plan uten noen saklig begrunnelse, men det fremheves at det særlig er de homoseksuelle som opplever sterke fordommer. Det argumenteres for at verdien til et menneske ikke bør avhenge av deres seksuelle orientering, men at de homoseksuelle bare krever rettferdighet og ønsker å bli behandlet som andre mennesker. Man må lage lover som er nødvendige for å beskytte mot seksuelle overgrep, men disse lovene skal være for alle (*Norsk Dameblad*, 1957, nr. 43). Dette skiftet i måten *Norsk Dameblad* skrev om homoseksualitet på, kom etter at boken *Vi som føler annerledes* ble publisert og det at de nå har fått større kunnskap om feltet, oppfordrer de til å vise nestekjærlighet og toleranse (*Norsk Dameblad*, 1957, nr. 43). De avslutter med:

Husk at overbærenhet aldri har skadet noen, og at turen en gang kan komme til oss selv da vi er avhengig av andre menneskers velvilje. På så mange andre av livets områder må vi lære oss tilpasning og anerkjennelse av andre egenarter, hvorfor ikke også når det gjelder våre homoseksuelle medmenneskers skjebne? (*Norsk Dameblad*, 1957, nr. 43).

Selv om *Norsk Dameblad* hadde et relativt positivt syn på de homoseksuelle, var det fortsatt en del sykelliggjøring og stakkarsliggjøring i tekstene. I utgave nr. 43 fra 1957 skriver *Norsk Dameblad* at de homoseksuelle i mange kretser blir betraktet som «lastefulle, syndige mennesker som samfunnet gjør best i å kvitte seg med» og at de i beste fall blir betraktet som syke individer (*Norsk Dameblad*, 1957, nr. 43). De forteller at den homoseksuelle spiller sin rolle som en heteroseksuell så godt han kan, og at han ikke tør å innlede ordentlig vennskap

med noen mann i frykt for å bli oppdaget. Dette «hykleri og denne daglige forstillelse» mener *Norsk Dameblad* både koster nesten overmenneskelige anstrengelser og som kommer til å prege hele hans vesen (*Norsk Dameblad*, 1957, nr. 43). De legger vekt på at samfunnet ikke alltid innser at homoseksualitetet ikke er en sykdom som sprer seg om den ikke blir undertrykt, og at det for den gjennomsnittlige homoseksuelle personen sjeldent klarer å “heve seg over sin konflikt” (*Norsk Dameblad*, 1957, nr. 43). Ettersom homoseksualitet ikke er noe man kan heve seg over, påpeker de at noen homoseksuelle individer kan overkomme motstand og oppnå et godt liv, men for mange kan kampen være vanskelig og de kan ende opp med nevrosor, kriminalitet, ensomhet og håpløshet (*Norsk Dameblad*, 1957, nr. 43). Dette belyser de utfordringene og begrensningene homofile kunne risikere å møte med samfunnets holdninger. De trekker likevel frem USA som har drevet “intens propagandahets mot de homoseksuelle” og det kan antas at antallet homoseksuelle er konstant enten man fordømmer dem eller ikke ((*Norsk Dameblad*, 1957, nr. 43)

I artikkelen vektlegger de at man hadde ca 60 000 homoseksuelle i Norge og at når man først møter på dem er det “disse jentetyperne som koketterer med sitt særpreg og gjør hva de kan for å stikke seg ut og demonstrere at de er annerledes” (*Norsk Dameblad*, 1957, nr. 43). De var interessert i å støtte opp om den “alminnelige, hederlige homofile” og ikke “queens” som de mener de homoseksuelle selv betrakter som “gatepiker og sex-bomber” (*Norsk Dameblad*, 1957, nr. 43). *Norsk Dameblad* spør seg selv hvorfor samfunnet har så mye imot de homoseksuelle, og svarer at det sannsynligvis er fordi hele situasjonen har vært omringet av vrangforestillinger og at det har vært vanskelig å få innsikt i problemet når man ikke har hatt litteratur som forklarer fenomenet homoseksualitet (*Norsk Dameblad*, 1957, nr. 43). Det fantes vitenskapelige verk, også boken *Hvorfor er de saadan? en studie over homosexualitetens problemer* som *Norsk Dameblad* har gått inn i dybden på tidligere i nr. 11 fra 1951 (Figur: 5), men som de selv påpeker: “Dem kan man da ikke med noen rimelighet vente at alminnelige mennesker skal sette seg ned og lese” (*Norsk Dameblad*, 1957, nr. 43). Dermed blir boken til Grodal noe de sårt trenger og de vektlegger at de: “rødmer av skam, når vi tenker på hva vi tidligere har ment og sagt om de homoseksuelle” (*Norsk Dameblad*, 1957, nr. 43).

Det er også interessant at *Norsk Dameblad* støtter seg på så mange medisinske og psykologiske eksperter, og i det hele tatt virker svært oppdatert på det siste nye innen forskningsfronten. Videre i utgave nr. 43 fra 1957 nevner *Norsk Dameblad* Wolfenden-

komitéen som høsten 1954 fikk i oppdrag å utrede spørsmålet om homoseksualitet og prostitusjon. Wolfenden-komitéen var en britisk komité som ble nedsatt i 1954 og bestod av tolv menn og tre kvinner, alle «høyt betroede» folk innen britisk administrasjon og samfunnsliv, med Sir John Wolfenden i spissen (*Norsk Dameblad*, 1957, nr. 43). Komitéens hovedoppgave var å vurdere og gi anbefalinger til den britiske regjeringen om reform av lovgivningen angående homoseksualitet. På 1950-tallet var homoseksualitet ulovlig i Storbritannia, og Wolfenden-komitéen var satt sammen for å vurdere om lovene burde oppheves eller reformeres. I 1957 publiserte komitéen sin rapport med følgende konklusjon: «Homoseksuelt samkvem mellom to voksne mennesker, som finner sted privat og i full frihet for begge, bør ikke lenger betraktes som noen forbrytelse» (*Norsk Dameblad*, 1957, nr. 43). Komitéen peker også på at homoseksuelt samkvem mellom kvinner ikke hadde vært betraktet som en forbrytelse, og at det dermed heller ikke burde være det mellom menn. De mente også at det ikke var lovens sak å beskjefte seg med borgernes privatliv, og at påstanden om at homoseksualitet var en sykdom, ble tilbakevist (*Norsk Dameblad*, 1957, nr. 43). Det at et ukeblad er et av formuene for formidlingen av det siste nye på forskningsfronten på dette feltet viser at de ikke nødvendigvis kun skriver om homoseksualitet for å øke salgstallene, men at de har en genuin interesse av å formidle de homoseksuelles sak.

I samme artikkel nevner *Norsk Dameblad* Erkebiskopen av Canterbury som, etter å ha studert Wolfenden-rapporten grundig, erklærte seg enig i tankegangen komitéen har lagt til grunn for forslaget:

Erkebiskopen skriver at riktignok betrakter kirken homoseksualitet som synd, men synd er en sak mellom individet og Gud. Hvis det var mulig ved hjelp av loven å bringe homoseksualiteten ut av verden, da ville en slik lovgivning være på sin plass. Men dette er ikke mulig (*Norsk Dameblad*, 1957, nr. 43).

Videre uttalte Dr. Donald Doper, leder av Metodistkirken i England, at han håpte rapporten ville bety en følelse av håp og et løfte om rettferdighet for en stor del av de homoseksuelle som levde i England og som hadde forsøkt å leve et "rettlinjet og hederlig liv under forhold som hittil har vært utålelige for dem" (*Norsk Dameblad*, 1957, nr. 43).

Konklusjon

Homoseksuelle framstilles i *Norsk Dameblad* delvis som stakkarslige, ulykkelige individer. Samtidig er hovedinnstillingen som formidles, både gjennom den redaksjonelle stemmen, og gjennom alle ekspertene som kommer til orde: toleranse. I den første artikkelen om homoseksualitet i *Norsk Dameblad* nr. 1951, sier ingressen “Fordøm ikke”, og dette fremstår som hovedbudskapet i *Norsk Dameblad*. De går fra å se på homoseksualitet som noe uønsket som man må forebygge, til å skamme seg over hvordan de har oppført seg mot de homoseksuelle. Denne “skammen” og den store toleransen kommer også tydelig frem i nr. 43 fra 1957 når de gir stor plass til Finn Grodal og boken *Vi som føler annerledes*. Det er også svært interessant at homofile selv i så stor grad kom til orde. Foreløpig kjenner vi ikke til noen andre norske mainstream-medier fra denne perioden, der homofile fikk så stor plass til sine synspunkter, erfaringer og perspektiver.

Kapittel 4. Kjønnsoverskridelser funnet i *Norsk Dameblad*

Innledning

I dette kapitlet skal jeg ta for meg kjønnsoverskridelser presentert i *Norsk Dameblad*, og hvordan de ulike sakene blir fremstilt. Kjønnsoverskridelser og kjønnsskifte ble først på 1950-tallet en mer utbredt sak og det kan tenkes at *Norsk Dameblad* skrev om temaet både av interesse og som en slags «sjokkverdi», og dermed bra for salgstallene. Jeg vil gå inn på om *Norsk Dameblad* har en essensialistisk eller konstruktivistisk forståelse av kjønnsoverskridelser og hvordan de stiller seg som aktør i debatten om natur versus kultur og hva de eventuelt problematiserer når det kommer til kjønnsoverskridelser. Videre vil jeg beskrive de ulike behandlingsmulighetene som dukker opp i artiklene og hvordan disse artiklene bidro til at norske transpersoner kunne få hjelp til behandling. Jeg vil trekke frem hvordan *Norsk Dameblad* formidler viktigheten rundt tematikken for leserne sine ved å vektlegge fagpersoner som legers og psykiateres meninger i artiklene sine. Jeg går inn på begreper som omhandler klesdrakter til det motsatte kjønn og hvordan dette bidro til at transkvinnene kunne kjenne på kjønnsharmoni. Til slutt vil jeg beskrive hvordan *Norsk Dameblad* presenterer skjebnene til kvinnene gjennom å vinkle sakene inn på medlidenhet og stakkarsliggjøring.

Artikler presentert i *Norsk Dameblad*

Det er i hovedsak 8 artikler jeg vil trekke frem i dette kapitlet. Den første artikkelen jeg vil gå inn på kom i utgave nr. 5 fra 1953 og er kalt «Menn i kvinneklær». Artikkelen fungerer som et overblikk på hva det vil si å gå igjennom en kjønnskorrigerende operasjon og går i dybden på det *Norsk Dameblad* kaller «tilfellet» Christine Jørgensen. *Norsk Dameblad* presenterer hormonforskeren dr. Hamburger og kirurgen professor Dahl-Iversen og går i dybden på hva som foregikk både før og etter kjønnsskifteoperasjonen. Jørgensen fikk stor medieoppmerksomhet som den første kjente personen som undergikk en kjønnsbekreftende operasjon, og *Norsk Dameblad* var intet unntak.

Artikkelen ved navn “Skjulte tragedier” kom i utgave nr. 7 fra 1953. *Norsk Dameblad* stiller seg overrasket over at problemet “Menn i kvinneklær” kunne berøre så mange og at de forstår at de kan være til hjelp ved å publisere brevene til de som henvender seg. I artikkelen forteller innsender at hun fra barndommen merket at hun var annerledes enn sine kamerater. Hun ville

helst leke med jentene i klassen og ble tidlig kalt “jenta” av de andre guttene (*Norsk Dameblad*, 1953, nr. 7, figur: 6). Hun pyntet seg med blomster og vætet krepp-papir for å være “pen og frisk” (*Norsk Dameblad*, 1953, nr. 7, figur: 6). Hun forteller at hun fikk en venn som hadde hatt samme opplevelser i barndommen og at de kledde seg som jenter for å flørte med gutter. Hun trekker frem at selv om hun ikke vil bli befridd som Christine Jørgensen ble, føler hun en viss befrielse av å fortelle om sin skjebne til *Norsk Dameblad* (*Norsk Dameblad*, 1953, nr. 7, figur: 6)

Utgave nr. 14 fra 1955 omhandler en svensk innsender og *Norsk Dameblad* presenterer, i artikkelen ved navn “Ikke kvinne og ikke mann”, hvordan innsender gikk gjennom forvandlingen fra “mann til kvinne” gjennom hormonbehandlinger. Innsender forklarer hvordan hun først startet med å selge sine mannsklær og kjøpe seg en damedrakt med skjørt og jakke hvor hun innså at hun ikke kunne gå tilbake til å bruke mannsklær. Hun tok kontakt med en lege som ga henne innsprøytinger for å “forsterke det kvinnelige elementet” (*Norsk Dameblad*, 1955, nr. 14). Legen hadde nemlig konstatert at hun hadde et meget sterkt kvinnelig innslag. Etter utallige sprøyter ble behandlingen avsluttet av legen, og kvinnen ble overgitt til det hun selv forklarer som “et halvt menneske. En fullstendig 30-åring. Et individ som ikke hører hjemme noe sted” (*Norsk Dameblad*, 1955, nr. 14).

I utgave nr. 6 og 7 fra 1958 kommer historien om Patricia Orane frem. I den første artikkelen «Fra sersjant til nakendanserinne» intervjuer *Norsk Dameblad* Orane i Wien, der hun jobber som danserinne på en nattklubb. Patricia Orane var en tidligere sersjant i den franske Fremmedlegionen og forteller om hvordan hun, gjennom et besøk på et bordell med sine medsoldater, ble klar over at noe var «galt» med henne. Hun beskrev det som daglige smerter i brystregionen og at hun var svært klar over at noe foregikk med hennes organisme (*Norsk Dameblad*, 1958, nr. 6). Orane ble sendt for å krige i Vietnam og etter et angrep som sendte henne i koma følte hun at det skjedde noe i kroppen. Hun betrodde seg til militærlegen, men han kunne ikke hjelpe henne. Etter fem års tjeneste i Fremmedlegionen, forlot hun tjenesten og reiste til Paris for å oppsøke en spesialist. Her ble hun fortalt at hun var i ferd med å undergå en kjønnsforandring og det ble fastslått at Orane hadde et kvinnelig følelsesliv. Hun gjennomgikk en rekke behandlinger og startet sitt nye liv som kvinne.

Senere i 1958 i utgave nr. 41 trekker *Norsk Dameblad* frem historien om Idar Jensen. Idar oppsøkte kontoret til *Norsk Dameblad* for å forhøre seg om utgavene som omhandlet Patricia

Orane tidligere samme år. Hun forteller at hun har «det samme som danserinnen, bare med den forskjell at fremmedlegionæren har fått en sjanse til å bli menneske» (*Norsk Dameblad*, 1958, nr. 41). Jensen kan fortelle om problemer med å få arbeid, erting i dusjen da hun hadde «jentebyste og kvinnfolkmanerer» (*Norsk Dameblad*, 1958, nr. 41). Etter problemer med loven fikk hun et lengre fengselsopphold, og det var her hun kom under behandling av en psykiater og begynte å ta opp sin kjønnsproblematikk..

I utgave nr. 41 fra 1960 blir vi introdusert til den franske kunstneren Michel-Marie Poulain. Poulain var verken født gutt eller jente, og *Norsk Dameblad* beskriver henne som «et av naturens merkelige luner. Et tvekjønnet vesen, en hermafroditt» (*Norsk Dameblad*, 1960, nr. 41). Hennes mor hadde ønsket seg en jente, og lot dermed Poulain gå kledd som en jente og gå på pikeskole. Da Poulain var 20 år ble hun innkalt til militærtjeneste. *Norsk Dameblad* forteller at Poulain allerede den gangen hadde feminine instinkter som hadde fått overtaket (*Norsk Dameblad*, 1960, nr. 41). Hennes feminine tilbøyeligheter ble stadig sterkere og sterkere, og til slutt fikk hun behandling på en klinikk i Strasbourg der hun gjennomgikk en serie operasjoner og inngrep.

Medisinsk vitenskap

Historiker Susan Stryker trekker frem den raske utviklingen av medisinsk vitenskap som et av de kraftigste verktøyene for sosial regulering. Siden slutten av 1700-tallet har vitenskapen gradvis erstattet religionen som den høyeste sosiale autoritet og fra midten av 1800-tallet har legevitenskapen spilt en stadig mer sentral rolle i å definere hverdagslivet (Stryker, 2008, s. 51). Hun trekker videre frem at leger og institusjoner hadde og fortsatt har den sosiale makten til å bestemme hva som anses som sykt eller sunt, normalt eller patologisk og dermed forvandle potensielt nøytrale former for menneskelig forskjelligheter til urettferdige og undertrykkende sosiale hierarkier og avslutter med «This particular operation of medicines social power has been especially important in transgender history» (Stryker, 2008, s. 51).

Sexolog Magnus Hirschfeld var en sentral skikkelse i den politiske historien om seksualitet og kjønn og hans viktigste teoretiske bidrag til studiet av kjønn og seksualitet var hans begrep om «seksuelle mellomledd», ideen om at hvert menneske representerte en unik kombinasjon av kjønnskarakteristikk, sekundære kjønnsbundne trekk, erotiske preferanser, psykologiske tilbøyeligheter og kulturelle vaner og praksiser (Stryker, 2008, s. 54). Hirschfeld mente at det

var mer enn førtitre millioner forskjellige kombinasjoner av egenskaper, og dermed mer enn førtitre millioner typer kjønn (Stryker, 2008, s. 55). Hirschfeld var under oppfatning at variasjoner i menneskelig seksualitet og kjønn var forankret i biologien, og at et rettferdig samfunn var et som anerkjente tingenes naturlige orden (Stryker, 2008, s. 55). Han grunnla i 1919 *Institut für Sexualwissenschaft* i Berlin som ble en kombinasjon av et bibliotek, arkiv, forelesningssal og medisinsk klinikk. Instituttet ga medisinsk og psykologisk hjelp til heteroseksuelle menn og kvinner, cross-dressers, homoseksuelle og intersex individer. Hirschfelds omdømme som sexolog fikk doktorer og psykiatere fra hele verden til å besøke instituttet for å forske og være med på seminarer og konferanser (Beachy, 2014, s. 160). Hirschfeld ble en banebrytende talsmann for transpersoner da han så tidlig som i 1910 skrev *The Transvestites*, som tok for seg behandlingen av transkjønnede fenomener (Stryker, 2008, s. 55).

Norsk Dameblad gjorde det tydelig at både legene og politi hadde en positiv innstilling og ønsket å hjelpe det de kunne. Det at de møtte på så stor interesse med artikkelserien kan ha vært sterk motivasjon til å fortsette å hjelpe med henvisninger til leger og psykiatere og publiseringer av brevene. Den store interessen adresserer de i utgave nr. 5 i 1953:

Artikkelen «Menn i kvinneklær» har vakt stor interesse. Vi har fått flere gripende brev der innsenderne takker oss fordi vi har tatt opp problemet. Vår hensikt med artiklene var nettopp å forsøke å hjelpe disse mennesker naturen har begått urett mot, og det ser ut til at det har lyktes oss (*Norsk Dameblad* 1953, nr. 5).

Dette viser at det potensielt har blitt kjent at *Norsk Dameblad* har en tilbøyelighet til å skrive om temaer som kanskje andre dameblader og aviser ikke skriver om. Det at de i etterkant fikk så stor tilbakemelding og innsendinger førte uten tvil til større motivasjon for publiseringen av slike temaer. I nr. 7 skriver de at de ikke hadde tenkt å publisere flere artikler om emnet, men at problemet viser seg å være mer utbredt enn de hadde antatt. De skriver at henvendelsene fra “de ulykkelige” er så gripende at de ønsker å offentliggjøre dem og “bane vei for en større forståelse for de mennesker hvis tilbøyeligheter vi så altfor lett vint karakteriserer som “perverse”” (*Norsk Dameblad*, 1953, nr. 7, figur: 6)

Behandlingsmuligheter

I 1950 begynte norske leger å behandle det de kalte “genuine transvestitter”. Der transvestisme kun handlet om å kle seg som det motsatte kjønn, ble transseksuelle eller genuin transvestisme forstått som en iboende trang til å ønske å skifte kjønn som manifesterte seg allerede i barndommen. Det var sentralt i forståelsen av genuine transvestitter at de ikke kunne hjelpes med psykoterapi alene (Sandal, 2017, s. 106). Kirurgen Dr. Finn Bø uttalte seg til *Norsk Dameblad* om transvestisme og trakk fram at det først og fremst var et problem av sjelelig natur: «En mannlig transvestitt føler seg som kvinne og har en uimotståelig trang til å kle seg i det annet kjønns klesdrakt. Når han gir etter for denne trangen, blir han harmonisk til sinns» (*Norsk Dameblad*, 1953, nr. 5). Bø mener at en mannlig transvestitt kan «aktiveres henimot det kvinnelige» ved egnet hormonbehandling og ved plastisk-kirurgiske operasjoner, og på lignende måte kan en kvinnelig transvestitt aktiveres henimot det mannlige (*Norsk Dameblad*, 1953, nr. 5).

De fleste tilfellene det har blitt skrevet om i *Norsk Dameblad* omhandler hormonbehandlinger, ikke kjønnskorrigerende operasjoner. Michel-Marie Poulain er den eneste som har fått kjønnskorrigerende operasjon på tidspunktet *Norsk Dameblad* har intervjuet kvinnene. Hun fikk beskjed om at det teknisk sett ikke skulle være noe i veien for at et operativt inngrep ville kunne forvandle henne til kvinne, men at det ville være en serie operasjoner som både var farlige og smertefulle (*Norsk Dameblad*, 1960, nr. 41). Patricia Orane fikk hormoninnsprøytninger etter at det ble funnet et usedvanlig stort antall kvinnelige hormoner i kroppen samt at hun hadde et «kvinnelig følelsesliv» (*Norsk Dameblad*, 1958, nr. 6). Kroppen fikk rundere former, stemmen ble lysere, skjeggveksten opphørte og til slutt utviklet det seg en «kvinnelig byste». Legene hadde også sagt at hun hadde en kvinnelig brystkjertel, som ved hormonturen hadde begynt å utvikle seg ytterligere (*Norsk Dameblad*, 1958, nr. 6). Orane gikk gjennom flere elektriske behandlinger for å fjerne skjeggveksten som av og til spirte fram. Hun stod også foran nye hormonturer, som *Norsk Dameblad* beskriver som «et lite operativt inngrep» hver gang. (*Norsk Dameblad*, 1958, nr. 6). I nr. 14 i artikkelen «Ikke kvinne og ikke mann» fikk innsender kun hormonbehandlinger. Hun hadde, i likhet med Patricia Orane, et meget sterkt kvinnelig innslag, og en svært alvorlig forstyrret hormonbalanse. Hun fikk legeerklæring for at hun hadde lov til å bære kvinneklær av «mentalhygieniske årsaker» og fikk hele 37 hormoninnsprøytninger. (*Norsk Dameblad*, 1955, nr. 14). Etter disse hormoninnsprøytningene ble behandlingen avsluttet av legen. Andre fikk forslaget om å aktivisere det kvinnelige innslaget ved å kle seg i kvinneklær, samt å gjøre kvinnelige kroppsvinger (*Norsk Dameblad*, 1955, nr. 14). Hun beskrev at hun begynte å få

håp om at en kirurg ville gjøre det endelige inngrepet som skulle forvandle henne til en kvinne. Behandlingen ble dessverre avsluttet av legen med beskjeden fra sekretæren som lød: “Dr. N.N. har bedt meg meddele at han dessverre ikke kan påta seg Deres tilfelle” (*Norsk Dameblad*, 1955, nr. 14). Idar Jensen fikk behandling av en psykiater mens hun var i fengsel, som lot henne gå i kvinneklær. Psykiateren mente at en kastrasjon muligens ville skynde på utviklingen og søkte til departementet om tillatelse til operasjonen som ble foretatt på Rikshospitalet. Kastrering innebar å ta vekk kjønnskjertlene, og det var heller ikke mulig å reversere inngrepet. Noe videre kirurgisk behandling fikk Jensen dog ikke, da departementet sa nei av hensyn til at det var hele fem stykker i Norge som ønsket å bli behandlet på samme tidspunkt (*Norsk Dameblad*, 1958, nr. 41). *Norsk Dameblad* virket overrasket over at det var et så lite tall og spør seg selv om det virkelig bare er fem nordmenn som har bedt om behandling og om det virkelig er sant at departementet har sagt nei av hensyn til konsekvensene (*Norsk Dameblad*, 1958, nr. 41).

I artikkelen om Idar Jensen har *Norsk Dameblad* ringt legen til Jensen – overlege i psykiatri ved et av landets store sentralsykehus - (anonymisert av *Norsk Dameblad*) for å bekrefte historien. Han kunne fortelle at departementet ikke kan gi noen tillatelse til kirurgisk behandling, og at etter norsk lov kan ikke et menneske gjøre hva det vil med kroppen sin, eller kreve en operasjon av denne art (*Norsk Dameblad*, 1958, nr. 41).

Penisamputasjon, eller kastrering, som blir nevnt i saken om Idar Jensen er det eneste tilfellet *Norsk Dameblad* nevner i sine artikler. I straffeloven av 1958 står det i § 231 at den som virker eller medvirker til betydelig skade skal straffes med fengsel, men at man gjennom § 235 kunne unngå straffeforfølgning for betydelig skade, utført etter §§ 228 og 229, om personen som var utsatt for skaden hadde samtykket til den (Sandal, 2017, s. 61). Dette betød at man som lege kunne slippe straffeforfølgelse om pasienten hadde samtykket til inngrepet. Den eneste måten inngrep som kastrering eller penisamputasjon kunne være lovlig på, var om en kunne begrunne inngrepet som medisinsk nødvendig, og man måtte søke til Justisdepartementet som måtte godkjenne inngrepet (Sandal, 2017, s. 61/62).

I den første artikkelen i serien om transpersoner trekker *Norsk Dameblad* frem at det å bytte kjønn fullt ut, er en uhyre komplisert affære og viser til Christine Jørgensen som var den første kjente transkvinnen som gjennomgikk en kjønnsbekreftende operasjon i 1952. *Norsk*

Dameblad kan fortelle om livet til Jørgensen før operasjonen og legger stor vekt på at dette var noe som handlet om liv eller død:

Den tilsynelatende likevektige unge mannen var et menneske i dyp sjelenød, et spaltet sinn, som etter år i kval og uvisshet nå ved legers hjelp ville forsøke å endre en tilværelse han ikke lenger kunne holde ut. Hans eneste ønske var å leve som kvinne, men han visste at dette ville lyde umulig hvis han åpenbarte dette for sine nærmeste (*Norsk Dameblad*, 1953, nr. 3).

Christine Jørgensen var en tidligere soldat som ble dimittert fra den amerikanske hæren. Jørgensen hadde følt fra tidlig alder at hun var født i feil kropp. Hun hadde lest alt hun kunne komme over om hormonforskning og fulgt fremskrittene som kirurgien gjorde på området. Hun valgte å dra til København, etter å ha lest om to av de fremste legene på feltet som hadde fått enkelte lignende tilfeller til behandling, hormonforskeren dr. Hamburger og kirurgen professor Dahl-Iversen. De to legene var villige til å hjelpe Jørgensen, men det var ikke kun legene som bestemte i dette tilfelle. De måtte gjennom en godkjennelse fra de danske myndighetene. Første henvendelse til myndighetene ble avslått, men som *Norsk Dameblad* skriver: «Heldigvis hadde Danmark en liberal justisminister, Helga Pedersen, som tok seg av saken og skaffet den nødvendige tillatelse» (*Norsk Dameblad*, 1953, nr. 3). Jørgensen måtte gjennom tallrike operasjoner og mange hormoninnsprøytninger før hun ble forvandlet til Christine. Selv om Christine Jørgensen var den første kjente personen som undergikk en kjønnsbekreftende operasjon, var hun ikke et enestående tilfelle. Professor Dahl-Iversen, som behandlet Jørgensen, kunne fortelle at det på hans avdeling var blitt behandlet «enkelte tilfeller» siden 1935 i København. I tillegg til det kirurgiske inngrepet fulgte det alltid med hormonbehandlinger som skulle hjelpe med å få fram det riktige kjønnspreg. Professoren uttalte videre at blant leger betraktes slike lidelser som en hvilken som helst annen sykdom, og er ikke regnet som «aldeles usedvanlige, enn si sensasjonelle» (*Norsk Dameblad*, 1953, nr. 3). Professoren avsluttet med å si at målet for alle legers arbeid med disse lidelsene må være det samme som legers alminnelige mål: «Å hjelpe der hvor hjelp er mulig. Å gjøre syke mennesker friske» (*Norsk Dameblad*, 1953, nr. 3).

Norsk Dameblad trekker frem at norske leger stiller seg positive til operasjoner og hormonsprøytninger og vil gjøre alt som står i deres makt for å hjelpe. Videre blir det sagt at det fra kirurgisk hold ikke har vært noen lignende tilfeller som Christine Jørgensens i Norge

på mange år, altså har det ikke vært noen tilfeller som har vært behandlet operativt. «Men leger har sin taushetsplikt, og et slikt tilfelle ville bli behandlet med en aller største diskresjon, så fremt da ikke pasienten selv ønsket publisitet» (*Norsk Dameblad*, 1953, nr. 3).

Legen Harry Benjamin legger vekt på å få frem at den transseksuelle er fysisk normal, men for dem er deres kjønnsorganer, både de primære og de sekundære “disgusting deformities” som må endres via kirurgi (Benjamin, 1966, s. 11). Videre trekker han frem at ønsket om å skifte kjønn har vært kjent for psykologer over lang tid og at de store fremskrittene innen endokrinologi og kirurgiske teknikker har tillatt medisinen å hjelpe disse menneskene (Benjamin, 1966, s. 11).

Cross-dressing

Susan Stryker beskriver cross-dressing som et begrep ment som en ikke-dømmende erstatning for ordet transvestitt, da det anses å være nøytralt beskrivende for praksisen med å bruke kjønns-atypiske klær (Stryker, 2008, s. 14). Det kan være en måte å motstå eller gå bort fra et fødselstildelt sosialt kjønn, en teatralisk praksis eller en del av mote eller politikk (Stryker, 2008, s. 14). I løpet av det 19. århundre forbød flere stater i USA cross-dressing og San Francisco-forordningen ble vedtatt i 1863 med ordlyd:

If any person shall appear in a public place in a state of nudity, or in a dress not belonging to his or her sex, or in an indecent or lewd dress, or shall make an indecent exposure of his or her person, or be guilty of any lewd or indecent act or behavior, or shall exhibit or perform an indecent, immoral or lewd play, or other representation, he should be guilty of a misdemeanor, and on conviction, shall pay a fine not exceeding five hundred dollars (Stryker, 2008, s. 47).

Det ble ikke innført en slik formell lov i Norge, men i artikkel nr. 41 fra 1958 som omhandler Idar Jensen, skriver *Norsk Dameblad* at Jensen søkte politiet om tillatelse til å gå i dameklær da det «etter loven ikke er tillatt å bruke det annet kjønns klesdrakt» (*Norsk Dameblad*, 1958, nr. 41). Jensen forteller at hun fikk tillatelse, og dermed så fremtiden lyst i møte. Patricia Orane søkte til myndighetene i Frankrike om tillatelse til å bære kvinneklær, noe som også ble innvilget og trekker frem at det ytre nå var blitt det hun hele sitt liv egentlig hadde vært: en kvinne, og med sommerkjolen og nylonundertøy var hun klar for neste etappe på

forvandlingens vei (*Norsk Dameblad*, 1958, nr. 6). Innsender i artikkel nr. 5 fra 1953 beskriver at hun fikk en legeerklæring på at hun hadde lov til å bære kvinneklær av «mentalhygieniske årsaker» (*Norsk Dameblad*, 1953, nr. 5). Innsender i artikkelen “Skjulte tragedier” fra 1953 nevner ikke at hun søkte om tillatelse for å bære kvinneklær, men gikk likevel i kvinneklær for å føle seg i sitt rette miljø (*Norsk Dameblad*, 1953, nr. 7, figur: 6)

Harry Benjamin besøkte Magnus Hirschfeld på hans institutt (*Institut für Sexualwissenschaft*) flere ganger på 1920-tallet. Benjamin fortalte han så flere transvestitter på instituttet som var kommet til Hirschfeld for å få hjelp til å skaffe tillatelse fra Berlins politidepartement til å kle seg i kvinnelig antrekk i offentligheten. Benjamin trekker frem at de fleste tilfeller ble tillatelsen godkjent fordi pasientene ikke hadde til hensikt å begå en forbrytelse gjennom “masquerading” eller “impersonating”, men at det heller ble ansett som nødvendig for deres mentale helse (Benjamin, 1966, s. 10). Han skrev sertifikat til sine pasienter for å hjelpe dem da pasientene var ute i offentligheten kledd som kvinner dersom de skulle få problemer med loven. Sertifikatet lød som følger:

“To Whom it May Concern:

This is to certify that the bearer, ____ is under my professional care and observation. This patient belongs to the rather rare group of transsexuals, also referred to in the medical literature as psychic hermaphrodites. Their anatomical sex, that is to say, the body, is male. Their psychological sex, that is to say, the mind, is female. Therefore they feel as women, and if they live and dress as such, they do so out of an irrepressible inner urge, and not to commit a crime, to “masquerade,” or to “impersonate” illegally. It is my considered opinion, based on many years’ experience, that transsexuals are mostly introverted and nonaggressive and therefore no threat to society. In their feminine role they can live happier lives and they are usually less neurotic than if they were forced to live as men. I do not think that society is endangered when it assumes a permissive attitude, and grants these people the right to their particular pursuit of happiness. Like all patients of this type, ____ has been strictly advised to behave well and inconspicuously at all times and to be careful in choosing friends.” (Benjamin, 1966, s. 40).

Benjamin skriver at sertifikatet ble brukt svært sjeldent, men at han i et tilfelle ble fortalt at en av pasientene hans ble arrestert på siktelsen for “impersonating” og at en politimann rev

sertifikatet opp og kastet den i ansiktet til pasienten (Benjamin, 1966, s. 40). I et annet tilfelle ble sertifikatet tatt opp i retten hvor distriktsadvokaten klagde til County Medical Society over at Benjamin hadde utskrevet en slik attest. Klagen ble henvist til Division of Professional Conduct og Benjamin ble bedt om å ikke skrive slike attester lenger (Benjamin, 1966, s. 40).

Benjamin mente at cross-dressing eksisterer hos alle transseksuelle, men at transseksuelle lyster ikke nødvendigvis finnes hos de fleste transvestitter. Han mente det avhenger av hvor dypt og av hvilke medfødte eller ervervede årsaker kjønnsorienteringen er forstyrret på om transvestisme eller transseksualisme vil dukke opp. (Benjamin, 1966, s. 13).

Det å ville gå i kjønns-atypiske klær eller å cross-dresse er ikke det samme som å være en transperson som kler seg på samme måte som kjønnnet de anser seg for å være og har heller ikke noe med seksuell legning å gjøre. Dette synet ser vi også gjennom flere innlegg i «Kan vi hjelpe?»-spalten til *Norsk Dameblad*, hvor kvinner sender inn fortellinger om deres menn som har vært alkoholisert. I utgave nr. 8 fra 1956 skriver en kvinne inn og forteller at hennes mann i en årrekke var avhengig av alkohol som førte til ordensforstyrrelser og problemer på arbeidsplassen. Hun hadde lest en artikkel om en mann som gikk med dameundertøy for å bli kvitt alkoholen og rådet sin mann til å gjøre det samme, med store positive forandringer:

Fra da av har han gått med dameundertøy under dressen. Jeg er ikke i tvil om at alene heri finner vi årsaken til at han nå ikke lenger rører alkohol. Selv han legger ikke skjul på at dette er årsaken til forandringen» (*Norsk Dameblad*, 1956, nr. 8).

Innsender avslutter innlegget med å fortelle at mannen har gjenvunnet både harmoni og arbeidslyst ved å kle seg i dameundertøy (*Norsk Dameblad*, 1956, nr. 8).

En kjent seksualundersøkelse fra denne perioden ble ledet av den amerikanske biologen Alfred Kinsey. Hans rapporter *Sexual Behaviour in the Human Male* og *Sexual Behaviour in the Human Female* som kom ut i henholdsvis 1948 og 1953. De to rapportene beskriver 5300 hvite amerikanske menn og 6000 hvite amerikanske kvinners seksuelle erfaringer. Sentrale funn var blant annet at rundt 37% av menn og 13% av kvinner hadde hatt homoseksuelle opplevelser som førte til orgasme (ref). 10% av menn var mer eller mindre eksklusivt homoseksuelle og kun 2-6% for mer eller mindre eksklusiv homoseksuell opplevelse blant

kvinner (Kinseyinstitute.org). Synliggjøringen av at så mange hadde homoseksuelle erfaringer, forstyrret bildet både av at samfunnet var overveldende heteroseksuelt, og en forståelse av klare grenser mellom homoseksuelle og heteroseksuelle. Kinsey-teamet intervjuet tusenvis av mennesker om deres seksuelle historie og forskningen viste at seksuell atferd, tanker og følelser overfor samme eller motsatt kjønn ikke alltid var konsistente over tid (Kinseyinstitute.org). De opprettet en syvpunkts skala for å ikke tilordne personer til kun tre kategorier - heterofil, bifil og homofil. Syvpunkts skalaen varierer fra 0-6 med en ekstra kategori "X". Kjønn og seksualitet var mer flytende enn tidligere antatt. Kunnskapen om Kinsey-skalaen var utbredt, og en kan anta at også mange av *Norsk Dameblads* lesere kjente til den.

Harry Benjamin presenterer det han kaller pseudo-transvestitter. Han forklarer det som den mildeste formen for transvestisme og representerer det i følgende tilfelle:

V.A is a professional man, an art teacher, and a student of psychology. Now in his sixtieth year, he considers himself largely homosexual at least in the last few years of his life. He was married twice but has no children. His second wife, who died only recently, was an attorney and a very understanding companion. His sexual history would classify him on the Kinsey Scale as a 3 (bisexual) throughout his younger years, and now probably a 5 (Benjamin, 1966, s. 21).

Mannen Harry har intervjuet fortalte at han pleide å få et kick av å ta på seg kvinnelig undertøy og at det var et seksuelt stimulerende middel for ham (Benjamin, 1966, s. 21).

Kjønnscharmoni beskrives som å føle seg «rett» i sitt eget kjønn og hvordan kjønn er uttrykket og oppfattet. Når kjønn ikke føles rett eller uttrykket og oppfattet riktig, kommer man inn på det som kalles kjønnsdysfori, som Stryker beskriver som en følelse av ulykkelighet over inkongruensen mellom hvordan man subjektivt forstår ens opplevelse av kjønn og hvordan ens kjønn oppfattes av andre (Stryker, 2008, s. 17). Stryker refererer til den femte utgaven av Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders fra American Psychiatric Association som skriver at selv om mange individer som opplever kjønnsinkongruens ikke plages av det, kan det oppstå betydelige plager for kjønnsinkongruente personer "if the desired physical interventions by means of hormones and/or surgery are not available" (Stryker, 2008, s. 17). Kjønnsdysfori kan være alt fra et

sterkt ønske om å bli kvitt ens primære og/eller sekundære kjønnskarakteristikk på grunn av en markert inkongruens med ens uttrykte kjønn, et sterkt ønske om å bli behandlet som et annet kjønn enn det ens tildelte kjønn eller en sterk overbevisning om at man har de typiske følelsene og reaksjonene til et annet kjønn enn det tildelte kjønn (Stryker, 2008, s. 19/20). Det å gå i «riktig» klesdrakt er en start hos alle kvinnene *Norsk Dameblad* har skrevet om. I utgave nr. 14 solgte innsender sine mannsklær og kjøpte en damedrakt med skjørt og jakke. Etter å ha tatt damedrakten på seg, følte hun seg med én gang roligere: «Jeg slappet av og ble mer selvsikker. Den kvinnelige måten å bevege seg på kom av seg selv. Det var ingen som syntes jeg så rar ut» (*Norsk Dameblad*, 1955, nr. 14). Videre trekker hun frem at hun visste dette ikke var en langvarig løsning og at etter den første følelsen av lettelse, ville fortvilelsen komme tilbake enda sterkere: “Jeg visste ikke hva jeg skulle ta meg til. Men noe visste jeg iallfall, jeg kunne ikke gå tilbake til å bruke mannsklær” (*Norsk Dameblad*, 1955, nr. 14).

Transkvinnene har også et sterkt behov for å bli behandlet som kvinner og føler de har de typiske følelsene og reaksjonene som kvinner og ikke deres tildelte kjønn. Alle historiene handler om at de har hormonforstyrrelser, for sterkt kvinnelig innslag eller kvinnelig følelsesliv. De beskriver alle at de fra barndommen av har følt seg annerledes. Patricia Orane ville kun leke med jenteleker. Hun fortalte om en misnøye til typiske gutteleker som lekefly og at hun heller var opptatt av typiske feminine ting som dukker og leker som «far og mor»: «Jeg likte særlig godt å leke «far og mor» sammen med min yngre bror. Det var bestandig jeg som var moren» (*Norsk Dameblad*, 1958, nr. 6). Innsender fra nr. 14 var også opptatt av å leke med dukker og fortalte at hun ikke var som de andre guttene i klassen. Hun var blant annet best i håndarbeid, men ikke når det kom til snekring. Hun beskrev seg selv som veik og at hun trakk seg unna slagsmål: «Den gangen skjønte ingen hva som var i veien med meg, men nå vet jeg jo hva det var. Jeg hadde for mange kvinnelige kjønnshormoner. Jeg var kvinne, innestengt i et mannlig hylster» (*Norsk Dameblad*, 1955, nr. 14). Innsender i nr. 7 forteller at hun fra tidlig alder hørte at folk mente hun skulle ha vært jente, da hun hadde lyst krøllet hår og bare ønsket å leke med jentene da hun mente de var mer forståelsesfulle (*Norsk Dameblad*, 1953, nr. 7, figur: 6). Ved å trekke frem at kvinnene har følt en kvinnelig kjønnsidentitet fra de var barn, går *Norsk Dameblad* inn i omdiskuterte temaer som essensialisme versus konstruktivisme og biologisk determinisme versus sosial konstruksjon. Der mange tror at kjønnsidentitet og transkjønnede følelser er forårsaket av medfødte følelser, tror andre at de er forårsaket blant annet av hvordan barn er oppdratt (Stryker, 2008, s. 21/22). Det at *Norsk Dameblad* vektlegger det faktum at transkvinnene har følt seg som det

vi i dag ville kalt “født i feil kropp”, viser at de her er mer tilbøyelige til en essensialistisk forståelse av kjønnsoverskridelser. *Norsk Dameblad* er heller ikke like interessert i å finne en årsak til disse kjønnsoverskridelsene, men fokuserer heller på hvor vanskelig det er og har vært for disse transkvinnene som “naturen har begått urett mot” (*Norsk Dameblad* 1953, nr. 5). Per Anchersen mente at symptomene på det de kalte “genuin transvestisme”, altså behovet for å ville endre kjønn, manifesterte seg tidlig i barndommen (Anchersen, 1957, s. 250).

Legene og psykologene som behandlet kvinnene *Norsk Dameblad* skriver om har uten tvil lagt stor vekt på skillet mellom kropp og sjel for å forklare hvorfor kvinnene opplevde å være et annet kjønn enn sitt tildelte kjønn. Etter artikkelen «Menn i kvinneklær» fra 1953 kom det henvendelser til *Norsk Dameblad* om menn som følte en trang til å kle seg kvinnelig og som ønsket en leges uttømmende redegjørelse. En av psykiaterne de tok kontakt med mente at disse menneskene som følte en trang til å gå med kvinneklær lider av mange forskjellige tilstander, blant annet fra «lett homoseksualitetsangst betinget i isolerte drømmer eller uheldige episoder til individer som er entydig innstilt på sitt eget kjønn. Tilsvarende variasjoner finnes også når det gjelder klesdraktsproblemer og lignende.» (*Norsk Dameblad*, 1953 nr. 5).

Anchersen trekker frem at etter den kjønnskorrigerende operasjonen av Christine Jørgensen i 1953, fikk Dr. Hamburger og Dr. Dahl-Iversen brev fra rundt 2000 personer som ba om hjelp til å skifte kjønn, hvor rundt 40 av disse var nordmenn (Anchersen, 1957, s. 249). Anchersen behandlet selv seks norske mannlige genuine transvestitter i løpet av to år, og var i kontakt med en kvinnelig transvestitt (Anchersen, 1957, s. 250). Harry Benjamin nevner også kort kvinnelige transvestitter som noe som virker uvanlig og “somewhat doubtful reality” (Harry, 1966, s. 21). Dette mente han var fordi kvinner kunne gå med et mannlig antrekk uten å tiltrekke seg for mye oppmerksomhet hvor avviket kun ville blitt sett på som arrogant, mens en mannlige transvestitt ville få større kritikk. Utvalget av 1953 var også kjent med at det forekom transvestisme hos kvinner, men de fant at det forekom i langt mindre grad enn hos menn. Utvalget mente at det kun fantes rundt 2-3 opplagte sikre tilfeller (Sandal, 2020, s. 324). De mente at det ikke eksisterte tilstrekkelig med empiri som kunne si noe om behandlingsutsiktene eller resultatene av en eventuell behandling og gjorde dermed ingen videre utredning. Det de derimot hevdet var at en del av betraktningene omkring de mannlige transvestittene var prinsipielt overførbare til kvinnelige transvestitter (Sandal, 2020, s. 324).

Tragiske skjebner

Norsk Dameblad legger stor vekt på at transvestitter var meget ulykkelige mennesker som naturen hadde begått urett mot, og som hadde tragiske skjebner. (*Norsk Dameblad*, 1953, nr. 3). Historiene til de ulike kvinnene blir presentert som et spørsmål om liv eller død. Jørgensen blir beskrevet som en person i «dyp sjelenød, et spaltet sinn, som etter år i kval og uvisshet nå ved legers hjelp ville forsøke å endre en tilværelse han ikke lenger kunne holde ut». (*Norsk Dameblad*, 1953, nr. 3). Patricia Oranes historie blir beskrevet som en tragisk skjebne. Hun var en tidligere sersjant i fremmedlegionen som endte opp som det *Norsk Dameblad* kaller «strip-teasedanserinne» (*Norsk Dameblad*, 1958, nr. 6). Etter utallige hormonsprøyter og plastisk kirurgi-operasjoner fikk hun beskjed av legen at hennes indre organer aldri kunne forvandles, og at i dette henseende ville hun aldri kunne bli kvinne (*Norsk Dameblad*, 1958, nr. 6). Patricia beskrev det som et slag, og at hun følte seg som en kunstig kvinne. Patricia forlot Paris for å reise til sin mor i Nord-Afrika, der hun opplevde å bli beglodd som et dyr av slektninger og naboer. Hun forteller at hun stengte seg inne i tre dager og opplevde at det samlet seg hundrevis av mennesker utenfor huset for å se henne. Til slutt ble det så uutholdelig at hun måtte flykte (*Norsk Dameblad*, 1958, nr. 6). *Norsk Dameblad* beskrev henne som «verdens ulykkeligste menneske», men når Patricia selv fortalte om sitt følelsesliv svarte hun at hun ikke kunne beskrive hva hun følte: «Mange ganger tror jeg at jeg er en gange alminnelig kvinne som kan ønske seg alt hun vil: ekteskap med en snill mann, barn... men noen ganger går det helt rundt i hodet på meg. Da hjelper bare en dobbelt whisky» (*Norsk Dameblad*, 1958, nr. 6). Orane la heller ikke skjul på at hun følte seg lykkeligst når hun ser seg selv i speilet og sa: «Da ser jeg med egne øyne at jeg *er* en ung dame» (*Norsk Dameblad*, 1958, nr. 6). Innsender i nr. 7 forteller selv at hun har levd et langt liv i sorg og lidelse mens hun har ropt om hjelp og ventet på befrielse (*Norsk Dameblad*, 1953, nr. 7, figur: 6)

Norsk Dameblad bruker konsekvent hun-pronomen når de skriver om de ulike kvinnene, men de vektlegger at de verken er kvinner eller menn: «denne unge pikens skjebne er en av de mest tragiske skjebnene en kan tenke seg. Patricia Orane er ikke en kvinne og ikke en mann. Hun er, selv om hun ikke er tvekjønnet, begge deler samtidig» (*Norsk Dameblad*, 1958, nr. 6). I artikkelen «Ikke kvinne og ikke mann» i utgave nr. 14 fra 1955 blir innsender beskrevet som «et menneske som en grusom skjebne har plassert i grenseområdet mellom mann og

kvinne, fortøner seg kanskje som en tragikomedie» (*Norsk Dameblad*, 1955, nr. 14). *Norsk Dameblad* trekker frem at innsender ber om nåde for sin situasjon og viderefører:

Jeg vil be om at dere forsøker å forstå meg. At dere ikke vil vemmes. Jeg ber om at dere skal prøve å forstå at mitt tilfelle fra medisinsk synspunkt er like så naturlig og like så lite å skamme seg over som et benbrudd. Det er bare det, at følgene for meg er så meget mer grusomme (*Norsk Dameblad*, 1955, nr. 14).

Historien om Idar Jensen blir beskrevet som «ingen søndagsskolefortelling. For livet er ikke bare solstråler». Idar fikk tillatelse til å kle seg i kvinneklær, men myndighetene gikk ikke med på navneendringen. Dermed måtte Idar, som nå presenterte seg som en kvinne, forfalske passet sitt. Etter tre år ble Idar tatt og fikk lang fengselsstraff. Da hun kom ut var det vanskelig for henne å få jobb, da hun nå hadde fått behandling i fengsel og så ut som en kvinne, men fortsatt måtte ha navnet Idar Jensen i passet. «Det hjelper lite å gå i kvinneklær når man heter Idar på papiret» fortalte hun til *Norsk Dameblad*. Jensen bodde hos sin mor, og fortalte at i byen sprang barna i gatene etter henne og ropte «Se, der går han som skulle vært jente». For å få penger til tilværelsen og til fremtidige hormonbehandlinger, var Jensen nødt til å ty til «gatetraffikk». *Norsk Dameblad* beskriver henne som avstumpet og bitter:

Intet spiller noen rolle for henne. Livet er bare meningsløst. Ingen har bruk for henne. Ingen kan hjelpe henne. Hun føler intet for noen, hverken for mann eller for kvinne. Hun er det ensomste vesen jeg har møtt. Et medmenneske i nød. (*Norsk Dameblad*, 1958, nr. 41).

For å tjene penger til livets opphold måtte hun jobbe med gatetraffikk. *Norsk Dameblad* forteller om en notis i et par Oslo-aviser hvor det stod om en norsk kvinne i en utenlandsk havneby som hadde blitt tatt av politiet på grunn av gatetraffikk. Da hun ble innbrakt til politistasjonen viste det seg at gatepiken var en mann (*Norsk Dameblad*, 1958, nr. 41). Idar Jensen var den samme kvinnen som var blitt tatt av politiet. Hun fortalte at hun hadde operert i dameklær og rundt menn som hadde vært påvirket av alkohol: «Det var en lettvinnt måte å tjene noen kroner på. Og faktisk den eneste jeg hadde tilbake» (*Norsk Dameblad*, 1958, nr. 41).

Michel-Marie Poulain sitt liv blir ikke beskrevet som en tragisk skjebne på samme måte som de andre kvinnene, men hun forteller selv at hun ikke hadde noe valg – hun måtte opereres (*Norsk Dameblad*, 1960, nr. 41).

Det store flertallet av transseksuelle ble sett på som helt ulykkelige individer og Harry Benjamin trekker frem at verken samfunnet, loven eller legestanden forstår og anerkjenner dem som en ufortjent ulykke (Benjamin, 1966, s. 41). Dr. Hamburger mottok flere brev som vitner om transseksuelles desperate situasjon. Han publiserte statistikk hentet fra 456 brev hvor brevskriverne klaget på behandlingen de hadde fått fra legestanden (Benjamin, 1966, s. 41). En skrev " .. there was no loving hand reached out to guide me. It was more like a doubled-up fist" (Benjamin, 1966, s. 41). Dr. Hamburger konkluderte med at det var deprimerende å innse hvor lite som kunne gjøres for å komme de ulykkelige personene med de tragiske tilværelsene til unnsetning. Han avslutter med:

One feels it a duty to appeal to the medical profession and to the responsible legislature: do your utmost to ease the existence of these fellow-men who are deprived of the possibilities of a harmonious and happy life – through no fault of their own (Benjamin, 1966, s. 41).

Konklusjon

Selv om transvestitter og transseksuelle på mange måter blir beskrevet som ulykkelige individer med tragiske skjebner, så er det også lysglimt i disse beskrivelsene. Med riktig behandling, forståelsesfulle medmennesker, leger og partnere, så kan også disse menneskene få gode liv. Det er også interessant at *Norsk Dameblad* fremstår som en så viktig informasjonskanal på dette feltet. De formidler opplysninger om konkrete leger, og potensielle muligheter til behandling. De tar også helt klart til orde for at disse menneskene må få behandling, og uttrykker forbauselse (iblant bekymring) for at det ikke gis behandling i Norge. At lesermassen til *Norsk Dameblad* i så stor grad responderte på temaet med å sende inn kommentarer, ros og nye historier, viser at det var mange av *Norsk Dameblads* lesere som hadde behov for denne type opplysningsarbeid. På samme måte som med homoseksualitet, så støtter *Norsk Dameblad* seg i stor grad på medisinske eksperter, og kjønnsforståelsen som legges til grunn fremstår som noe flytende, og mer i tråd med en Kinsey-skala enn med en

binær tokjønnsmodell. Også her fikk transkvinnene selv komme til orde og fikk fortelle fra sine egne perspektiver.

Kapittel 5. Avslutning og konklusjon

Problemstillingene oppgaven skulle besvare var hvordan homoseksualitet og kjønnsoverskridelser blir fremstilt i *Norsk Dameblad* i årene 1950-1960, hvilke tematikker innenfor feltet som blir tatt opp og hva som blir presentert som problematisk, hvordan artiklene kommuniserer med hva vi ellers vet om skeiv historie fra perioden og hvordan *Norsk Dameblad* stiller seg som aktør i diskursen om homoseksualitet og kjønnsoverskridelser.

I kapittel 1 har jeg gitt en oversikt over det vi vet om den skeive historien i Norge og med det i tankene gjennom resten av oppgaven, har jeg sett på hvordan historien samsvarer med hvordan *Norsk Dameblad* beskrev fenomenene. Hovedtemaene innen spørsmålet om homoseksualitet, både fra Bispemøte i 1954 og Straffelovrådet, men også fra *Norsk Dameblad*, var årsaken til homoseksualitet og forførelsesbekymringer. Bispemøtet fra 1954 og deres kjente utsagn “samfunnsfare av verdensdimensjoner” (Protokoll fra Bispemøtet 1954:2) viser at kirken var sterkt i mot homoseksualitet og en opphevelse av straffelovens § 213 og mente at legalisering ville bety at homoseksualiteten ville spre seg utover samfunnet og være i strid med både samfunnets interesse og det kristne moralsynet (Protokoll fra Bispemøtet 1954:1). Straffelovrådet på sin side, mente at en opphevelse av den ellers sovende § 213 ville føre til en vernebestemmelse med egen lavalder på 18 år ved sex mellom personer av samme kjønn og at vernebestemmelsene ville være til mindre utbredelse av homoseksualitet (Kristiansen, 2012, s. 182). Dette var Bispemøtet svært uenig i. *Norsk Dameblad* sine uttalelser om å vise nestekjærlighet og at de minner leserne sine om at “overbærenhet aldri har skadet noen, og at turen en gang kan komme til oss selv da vi er avhengig av andre menneskers velvilje” (*Norsk Dameblad*, 1957, nr. 43) gir inntrykk av at samfunnet generelt slett ikke hadde et så stort problem med de homoseksuelle som kirken hadde.

Det var en mye større toleranse for homoseksualitet enn jeg først hadde antatt når jeg satt ned med materialet mitt. Denne toleransen ser vi gjennom den første ingressen i utgave nr. 11 fra 1951 hvor *Norsk Dameblad* oppfordrer til å ikke fordømme (*Norsk Dameblad*, 1951, nr. 11) og bruker setninger som “kjærlighet mellom to personer av samme kjønn” og begrepet “homofili”. Med nåtidens øyne har man et inntrykk av at homofile menn og lesbiske

kvinner levde liv i frykt og skam på 1950-tallet, uten toleranse fra de heterofile i samfunnet. Som Hans Wiggo Kristiansen presenterer i *Masker og mostand* blir homoseksualitet sjeldent omtalt i historiebøkene og den generelle idéen var at homofili sjeldent ble snakket eller skrevet om 1950-tallet (Kristiansen, 2012, s. 5). Denne idéen om at homoseksualitet ble hysjet ned og gjemt bort, stemmer ikke overens med Kristiansens materiale, og det stemmer ikke overens med mitt materiale. Det var en ekstrem vilje til viten, som vises gjennom de mange artiklene skrevet om temaet, og det at *Norsk Dameblad* fortsatte å publisere artikler kan bety at dette var noe som opptok leserne og at salgstallene nok økte med hver artikkel. Denne viljen til viten av homoseksualitet på 1950-tallet er i tråd med Michel Foucault sin kritikk til undertrykkelseshypotesen. I stedet for en undertrykkelse av seksualitet og kjønnet, kom det en diskursiv eksplosjon omkring kjønnet og seksualiteten (Foucault, 2020, s. 25).

Bildet av medisinen og psykiatrien som fremmedgjorde homoseksualitet med sykdomsdiagnoser stemmer til en viss grad, men de fleste var opptatt av å hjelpe der de kunne. Leger og psykiatere som Dr. Jarl Wagner Smitt, professor Ørnulf Ødegaard og kirurgen Dr. Finn Bøe stilte opp da *Norsk Dameblad* kontaktet dem og de var svært opptatt av å opplyse folket.

Jeg har forsøkt å svare på hvilke tematikker som blir tatt opp og hva som blir presentert som problematisk. Jeg har gitt et overblikk over hvordan den homoseksuelle identitet ble skapt på slutten av 1800-tallet gjennom den nye kategorien "homoseksuell" (Beachy, 2014, s. xiii). Det at det nå fantes en homoseksuell identitet førte til at leger og psykologer ble svært opptatt av årsaken til homoseksualitet og hvordan man kunne forebygge og forhindre spredning. Der medisinske eksperter mente at å forhindre isolasjon blant kjønnene var nødvendig for å forhindre homoseksualitet, mente mange homoseksuelle selv, blant annet DNF-48, at årsaken kom av hormonelle forskjeller og avvik ("Hva vi vil, 1951, s. 7). Finn Grodal, alias Øyvind Eckhoff, presenterer den seksualfiendtlig oppdragelsen som en årsak i boken *Vi som føler annerledes*, altså viser en konstruktivistisk forståelse av homoseksualitet, samtidig som han gjennom DNF-48 og brosjyren "Hva vi vil" viser en essensialistisk forståelse. Ingen av aktørene kan med sikkerhet forklare årsakene til hvorfor noen er homoseksuelle og noen er heteroseksuelle, men både de medisinske ekspertene og *Norsk Dameblad* presenterer forføring som noe som må forhindres. Forførelsesbekymringene førte til forslag om endring i lovverket for å beskytte yngre mennesker mot eldre homoseksuelle. *Norsk Dameblad* trakk inn eksperter som Professor Ørnulf Ødegaard for å trøste med at det slett ikke alltid er slik at

homoseksuelle handlinger foregår mellom en ungdom og en eldre person, men som oftest mellom jevnaldrende ungdom (*Norsk Dameblad*, 1955, nr. 12). *Norsk Dameblad* og aktørene de har skrevet om har generelt utvist en konstruktivistisk forståelse av homoseksualitet. Dette har de vist ved å trekke frem større samvær mellom kjønnene som et forebyggende tiltak og gjennom å vektlegge forførelsesbekymringer, som jeg har vist til at bygger på en konstruktivistisk idé. Dermed mener de at det er miljøet og kulturen som må endres og tilpasses slik at homoseksualiteten ikke sprer seg og at man generelt trenger en mer avslappet tilnærming til seksuallivet (*Norsk Dameblad*, 1951, nr. 12).

Jeg har vist til internasjonal forskning som *Norsk Dameblad* har sitert og publisert i sine artikler. Wolfenden-komiteen bidro til avkriminaliseringen i England og Kinsey-rapporten bidro til større forståelse for fenomenet homoseksualitet. Det at et dameblad skulle være formidler av slike nyheter, viser nok en gang til den ekstreme viljen til viten i samfunnet. De var interessert i å lære og opplyse, de var tolerante og ved å publisere artikler som inneholdt dette var de implisitt med i kampen om avkriminalisering av homoseksualitet her i Norge. De forsøkte å vise at homoseksuelle mennesker er mennesker på lik linje med de heteroseksuelle og at man skulle vise omsorg og medmenneskelighet (*Norsk Dameblad*, 1957, nr. 43).

Det er også svært interessant at de lar de homoseksuelle selv komme til orde i så stor grad. Utgave nr. 43 er viet, nesten i sin helhet, til Finn Grodal hvor *Norsk Dameblad* vektlegger at de bent frem skammer seg over måten de har tenkt og snakket om homoseksualitet på tidligere (*Norsk Dameblad*, 1957, nr. 43). Som vist gjennom både Allison Oram og Anders Gjesvik, ble homoseksualitet ofte presentert gjennom kriminalhistorier og skremselstaktikk (Oram, 2012, s. 44). Den redaksjonelle stemmen til *Norsk Dameblad* viser at det fantes relativt positiv fremstilling av homoseksualitet og at det ikke nødvendigvis kun var fokus på kriminalitet.

I kapittel 4 har jeg gitt et overblikk av hvordan *Norsk Dameblad* fremstilte kjønnsoverskridelser, både gjennom dem som de kalte transvestitter og transseksuelle. Det finnes lite kartlegging av hvordan "alminnelige" norske transpersoner levde på 1950-tallet, men det vi vet gjennom *Norsk Dameblad*, er at deres dekning av kjønnsoverskridelser var medvirkende til at norske transpersoner søkte hjelp og fikk kjønnsbekreftende behandling. Medarbeiderne i bladet reiste til både Frankrike og Wien for å intervju transkvinnene og fikk også uoppfordret besøk på kontorene sine av transkvinner som søkte hjelp, etter å ha publisert

flere artikler om kjønnsoverskridelser og behandlingsmuligheter. Dette adresserer de selv i flere utgaver og forklarer at deres hensikt ved å publisere artiklene var å forsøke å hjelpe, både ved å henvise til leger og psykiatere, men også ved å åpne opp for en større forståelse av transpersoner for leserne sine (*Norsk Dameblad*, 1953, nr. 7, figur: 6).

Norsk Dameblad stilte seg, nok ganske uvitende, som aktør i debatten natur versus kultur gjennom å trekke frem at alle kvinnene de har intervjuet har følt seg som kvinner fra barndommen av. De har alltid lekt med dukker, lekt mor og far, alltid ville gå i det annet kjønns klesdrakt. De blir beskrevet som mennesker født med et annet kjønns sjeleliv, et avvik fra naturens side og ikke noe som er påvirket av miljøet rundt seg. Dette er en klar essensialistisk forståelse av kjønnsoverskridelser, altså at det er en iboende og medfødt egenskap som alltid har vært til stede. Dette er også karakteristisk for genuin transvestisme som Per Anchersen presenterer (Anchersen, 1956, s. 250). Anchersen var selv overlege ved Psykiatrisk avdeling for menn ved Ullevål sykehus og behandlet 6 norske pasienter i tidsrommet 1953-1955 (Anchersen, 1956, s. 250). Det kan tenkes at noen av de kvinnene *Norsk Dameblad* har intervjuet, har vært i kontakt med Anchersen, selv om *Norsk Dameblad* verken nevner spesifikke navn eller sykehus i sine artikler.

Fra medisinsens perspektiv så de på hormonforskjellene til transkvinnene og fokuserte på biologiske forskjeller som forstørret brystkjertler og hormoner i ubalanse (*Norsk Dameblad*, 1958, nr. 6). Behandlingsmulighetene som ble beskrevet var i hovedsak hormoninnsprøytninger, elektriske behandlinger for å fjerne skjeggvekst og kvinnelige kroppsvinger for å aktivisere kvinnelige innslag (*Norsk Dameblad*, 1955, nr. 14). Det å gå i riktig klesdrakt var et viktig første steg for kvinnene. Før Patricia Orane og Idar Jensen gikk gjennom kjønnsbekreftende behandling og hormoninnsprøytninger, startet de med å kle seg som kvinner, oppføre seg som kvinner og snakke som kvinner for å til slutt kunne føle en form for kjønnsbarmoni (Stryker, 2008, s. 17). De ulike kvinnene stod fast ved forestillingen om at det var essensielle biologiske kriterier som skiller kvinner fra menn og at det var disse biologiske kriteriene de manglet for å klassifiseres som kvinner. Det er usikkert hvor mye de selv forstod og forventet av behandlingen. Patricia Orane, den eneste av kvinnene *Norsk Dameblad* intervjuet som hadde gjennomgått en kjønnsbekreftende operasjon, fikk fortalt av sin lege at hennes indre organer ikke kunne forvandles, og dermed kunne hun aldri bli en biologisk kvinne, noe hun tolket som at hun da var “en kunstig kvinne” (*Norsk Dameblad*,

1958, nr. 6). Hun valgte likevel å gå igjennom den plastiske operasjonen, mens hun ventet på “et under” (*Norsk Dameblad*, 1958, nr. 6).

Transkvinnene ble fremstilt som dypt ulykkelige før de fikk behandling og *Norsk Dameblad* la stor vekt på at dette handlet om liv og død og at de var i dyp sjelenød (*Norsk Dameblad*, 1953, nr. 5). Flere av transkvinnene opplevde militærtiden som ekstremt vanskelig og søkte straks hjelp etter avtjent tid. *Norsk Dameblad* på sin side blir en viktig formidler av konkrete leger og behandlingsmuligheter.

Oppgaven har undersøkt hvordan homofili og kjønnsoverskridelser har blitt forstått og fremstilt i *Norsk Dameblad* i perioden 1950-1960 og er den første av sitt slag. Som nevnt i kapittelet om tidligere forskning har det blitt forsket på ukeblader og lesning som et sekulært ritual gjennom både Gry Heggli og Brita Ytre-Arne og på fremstillingen av homoseksuelle i norske aviser gjennom Anders Gjesvik, men ikke hvordan et dameblad stiller seg som aktør i debatten om avskaffelse av § 213 og som formidler av ferske, internasjonale rapporter om homoseksualitet. Folks generelle forestillinger om dameblad, spesielt dameblad på 1950-tallet, innebærer nok ikke over 12 artikler om homoseksualitet og kjønnsoverskridelser. Ekstra spesielt er det at *Norsk Dameblad* må ha vært kjent i ulike miljøer som noen som genuint ønsker å hjelpe med henvisninger og råd og dermed alliert seg med både det homofile miljøet og transmiljøet på 1950-tallet.

Referanser

Anchersen, P. (1956) *Problems of Transvestism*. Acta psychiatrica et neurologica Scandinavica, suppl. 106: 249-256.

Bispemøtet 1954. Protokoll, s Sak 24. Opphevelsen av Straffelovens par 213 og 379.

Bleachy, R. (2014) *Gay Berlin: Birthplace of a modern identity*. New York: Vintage Books, Penguin Random House LLC.

Braun, V., & Clarke, V. (2006) Using thematic analysis in psychology, *Qualitative Research in Psychology*, 3:2, 77-101

Butler, J. (1990) Subjects of Sex/Gender/Desire. *Gender Trouble: Feminism and the Subversion Of Identity*. New York: Routledge.

D'Emilio, J. (1993) Capitalism and Gay Identity, Ablove, H., Barale, M., Halperin, D. (red) *The Lesbian and Gay Studies Reader*. New York: Routledge.

DeLamater, J. D., & Hyde, J. S. (1998). Essentialism vs. social constructionism in the study of human sexuality. *Journal of Sex Research*, 35(1), 10–18.

Foucault, M. (2020) *Seksualitetens historie I. Vilje til viten*. Oslo, Pax forlag A/S.

Gjesvik, A. (2018) *Import av svenske skurker. Svenske avisers betydning for fremstillingen av homoseksuelle i norske aviser 1950-1952*. Norsk Mediehistorisk Forening.

Grodal, F. (1957) *Vi som føler annerledes*. Oslo: H.Aschehough & Co

Harry, B. (1966) *The Transsexual phenomenon*. New York: The Julian Press, inc. Publishers

Kristiansen, Hans W. (2004) *Kjærlighetskarusellen*. Oslo: Unipub.

Kristiansen, Hans W. (2012) *Masker og Motstand: Diskré homoliv i Norge 1920-1970*. Oslo: Unipub.

Oram, A., (2012) "Love "Off the Rails" or "Over the Teacups"? Lesbian Desire and Female Sexualities in the 1950s British Popular Press, Cook, M. & Bauer, H. (red) *Queer 1950s: Rethinking Sexuality in the Postwar Years*. Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan.

Rubin, G., (1984) *Thinking Sex: Notes for a Radical Theory of the Politics of Sexuality*. Vance, C. (red) *Pleasure and Danger: Exploring Female Sexuality*. Boston: Routledge & Kegan Paul

Stryker, S. (2008) *Transgender History: The roots of today's revolution*. New York: Seal Press.

Avhandlinger

Heggli, G. (1991) "Bladdag e' ein god dag": kvinners bruk av familieukebladet som kilde for kunnskap, kreativitet og selvbekreftelse». Universitetet i Bergen.

Sandal, S (2017) "En særlig trang til å ville forandre sitt kjønn": *Kjønnskiftebehandling i Norge 1952-1982*. (Masteroppgave) Universitetet i Bergen.

Ytre-Arne, Brita (2011): "Women's magazines and their readers: The relationship between textual features and practices of reading", *European Journal of Cultural Studies*. Sage Publications Ltd, 2011.

Nettkilder

Berge, B. *Paragraf 213 - seksuell omgang mellom menn som straffbart forhold i Store norske leksikon* på snl.no. (Tilgjengelig fra [https://snl.no/Paragraf_213 -
_seksuell_omgang_mellom_menn_som_straffbart_forhold](https://snl.no/Paragraf_213_-_seksuell_omgang_mellom_menn_som_straffbart_forhold). Hentet 18.11.2023).

DNF- 48 (1951) Hva vi vil. Skeivt Arkiv: 2014-03-14. (Tilgjengelig fra: <https://skeivtarkiv.no/dnf-48s-forste-brosjyre>. Hentet 18.11.2023).

NESH (2023) Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora. (tilgjengelig online) <https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora/>. Hentet 18.11.2023).

Næss, M. L., Tørdal, R. M., Amendor AS. (2018, 26. April). Dreiningen mot det visuelle 1950–1960. NDLA. (tilgjengelig fra: <https://ndla.no/article/5235>. Hentet 18.11.2023).

Stortinget (2022) *Avkriminalisering av homofili*. (Tilgjengelig fra: <https://www.stortinget.no/no/stortinget-og-demokratiet/historikk/avkriminalisering-av-homofili/>. Hentet 18.11.2023).

Kinsey Institute. *The Kinsey Scale*. (Tilgjengelig fra: <https://kinseyinstitute.org/research/publications/kinsey-scale.php>. Hentet 18.11.2023).

Figurer

Figur 1. *Norsk Dameblad*, 1951, nr. 4

Figur 2. “Menn i kvinneklær”, *Norsk Dameblad*, 1953, nr 5

Figur 3. “Skjulte tragedier”, *Norsk Dameblad*, 1953, nr. 7

Figur 4. “Hvorfor blir så mange homoseksuelle?” *Norsk Dameblad*, 1951, nr. 11

Figur 5. “De homoseksuelle og loven”. *Norsk Dameblad*, utgave 12, 1955.